

EVOLUȚIA RĂZBOIULUI RUSO-UCRAINEAN ȘI SCHIMBĂRILE MAJORE CE SE ÎNTREVĂD ÎN ORDINEA MONDIALĂ

Crăișor-Constantin IONIȚĂ

Înainte de izbucnirea conflictului ruso-ucrainean, situația din estul Europei era deosebit de volatilă și complexă, fiind amplificată de răspândirea pandemiei de coronavirus și luarea unor măsuri drastice anti-Covid-19 de către statele din regiune pentru a scăpa de al cincilea val de infectare. În plus, pe parcursul anului 2021, situația de la granița cu Ucraina s-a înrăutățit simțitor, Kremlinul crescând prezența trupelor sale în zonă și desfășurând exerciții de nivel operativ și strategic în comun cu Belarusul, incluzând chiar testarea rachetelor sale nucleare.

Premisa de la care am pornit a fost aceea că asaltul masiv al Federației Ruse asupra unui stat independent, precum Ucraina, a reprezentat și continuă să reprezinte o amenințare nu numai asupra estului Europei, dar și a întregului efort diplomatic realizat la nivel mondial pentru a construi o pace globală prin implementarea statutului de drept. Deja putem afirma că efectele reverberante ale atacului lui Putin asupra Ucrainei sunt resimțite pe tot globul, stârnind îngrijorări cu privire la tendința declarată a Moscovei spre amenințarea cu folosirea forței, inclusiv cea nucleară și chiar întrebuițarea ei.

Putem afirma că începerea „*operației militare speciale*” în Ucraina, așa cum a denumit Kremlinul invazia din 24 februarie 2022, a răsturnat calculele geopolitice făcute de marile puteri din întreaga lume. În prima etapă a războiului, considerată o adevărată confruntare între „*David și Goliat*”, au fost observate diferențele doctrinare întrebuițate în luptă de către comandantii celor două armate – viziunea generalului

rus Gherasimov privind „apărarea activă”¹, făcută publică în 2019, versus *Strategia militară de securitate* a Ucrainei, aprobată în 2021.

A doua etapă a adus schimbări majore în modul de desfășurare a acțiunilor militare la nivel operativ-tactic: noul comandat rus din teatru a început să folosească tactica „pământului pârjolit” (*“scorched-earth” strategy*), în care să desfășoare „lupte rapide” concomitent în mai multe zone, în timp ce ucrainenii au folosit apărarea de tip „porc spinos” (*porkupine defence*), adică evitarea desfășurării unor acțiuni decisive prin folosirea unor formațiuni mici, de tip batalion și companie, flexibile și foarte bine dotate, care să producă pierderi atât de mari adversarului, încât acesta să renunțe la ofensivă.

Pe fondul ritmului scăzut al ofensivei ruse în regiunea Donbas și sudul Ucrainei, Forțele Armate ucrainene au trecut, la sfârșitul lunii august 2022, la o contraofensivă pe două direcții – „NORD” și „SUD” –, surprinzând armata rusă prin viteza și dinamismul înaintării, atât la nivel operativ, cât și tactic. Acțiunile forțelor ucrainene au avut un succes neașteptat și succesiv pe cele două direcții, întâi în nord și mai apoi în sud, reușind să restabilească o porțiune din frontiera nordică cu Federația Rusă și să recucerească mai multe puncte-cheie pe malul vestic al fluviului Nipru, incluzând capitala regiunii Herson, ceea ce a dus la întreruperea reprovizionărilor armatei ruse spre regiunea Donbas pe barje și feriboturi. În retragerea lor, militarii ruși au lăsat în urmă numeroase piese de echipament militar și mii de tone de muniții, iar o parte dintre ei s-au refugiat în spatele granițelor rusești, împreună cu o parte a populației proruse locale.

În cele aproape 11 luni de război la care ne referim, armata rusă a desfășurat atât operații convenționale, cât și hibride, ultimele constând în acțiuni specifice războiului energetic, informațional, cibernetic și

¹ Conceptul de „apărare activă” a înlocuit așa-numita doctrină Gherasimov din anul 2013 privind „războiul nonlinear” (denumit „război hibrid”, de către NATO) și s-a dorit să fie noua doctrină militară a Federației Ruse. Conceptul nu s-a mai transformat în doctrină, dar a fost experimentat în Ucraina după începerea așa-zisei „operații militare speciale”, reprezentând „un set de măsuri luate la nivel național pentru a neutraliza, în mod proactiv, amenințările la adresa securității statului și a descuraja o a șasea generație de război împotriva unui adversar militar regional, chiar înainte de a începe o acțiune ostilă” (Massicot 2019). Acest nou tip de apărare se caracterizează printr-o abordare hibridă, în mai multe sfere (*mnogosfernoy operatsii*), a unui conflict armat, combinând descurajarea nucleară cu atacurile cibernetice. În viziunea lui Gherasimov, apărarea activă reprezintă o campanie intensă, desfășurată pe termen scurt, prin folosirea unor tactici perturbatoare, prin care să se câștige timp, dar include și dorința de a lovi infrastructura civilă critică a inamicului.

chiar economic. Sprijinul internațional acordat de SUA și statele aliate și partenerii Kievului, precum și sancțiunile economico-financiare impuse de UE și G7 Moscovei, au avut efecte majore de descurajare și împiedicare a realizării obiectivelor inițiale, planificate a fi obținute printr-un război fulger (*blietzkrieg*).

La rândul său, Ucraina a fost încurajată pe plan internațional să reziste atacurilor repetate ale forțelor ruse și chiar să treacă la contraofensivă pentru a recâștiga teritoriile vremelnic ocupate. Rezultatele pozitive rapide obținute în urma acestei acțiuni ofensive pe două direcții l-au obligat pe președintele rus Vladimir Putin să ordone mobilizarea parțială, să organizeze referendumuri în cele patru regiuni ocupate parțial (Lugansk, Donețk, Zaporizhzhia și Kherson) și să le anexeze imediat ca teritorii rusești, precum și să amenințe Ucraina și NATO cu folosirea armelor nucleare tactice în caz de încercare a recuceririi lor.

Până în prezent, nu putem afirma cu tărie că vreunul dintre beligeranți și-a atins obiectivele declarate. Dar consecințele acțiunilor Federației Ruse se întrevăd la nivelul actualei situații de securitate europene și încep să aibă implicații și asupra ordinii mondiale. Războiul din Ucraina și criza energetică amenință deja economiile țărilor europene și bunăstarea populației acestor țări, ajungându-se chiar la posibilitatea izbucnirii unei recesiuni. Iar scenariile continuării sau încetării acestui război nu sunt numeroase și, în majoritatea cazurilor, vor continua prejudiciile majore aduse situației de securitate europene și internaționale.

Ca urmare, această evaluare a mediului de securitate est-european, aflat între pandemia de coronavirus și război, are drept *scop* identificarea și analizarea modului în care s-a desfășurat și continuă să se desfășoare războiul ruso-ucrainean, precum și evaluarea posibilelor schimbări pe care acest conflict convențional major le poate aduce în cadrul ordinii mondiale. În acest sens, în următoarele subcapitole vom prezenta care au fost condițiile geopolitice care au dus la declanșarea conflictului, vom evalua principalele faze ale „*operației militare speciale*”, desfășurată de forțele ruse în Ucraina, precum și operația strategică de apărare a ucrainenilor, subliniind aportul adus de NATO, UE și statele membre și partenerii acestor organizații regionale în sprijinirea Kievului. La final, vom scoate în evidență modul în care s-au realizat sau nu obiectivele politico-militare ale celor două părți

implicate în conflict și vom prezenta o posibilă evoluție a actualei ordini mondiale.

1. Precondițiile izbucnirii războiului ruso-ucrainean

Situația geopolitică a Europei de Est era destul de inflamată și volatilă la începutul anului 2022 și fără izbucnirea războiului ruso-ucrainean. Războiul hibrid din 2014 purtat de ruși împotriva ucrainenilor era departe de a fi finalizat. Tensiunile din cadrul Alianței Nord-Atlantice privind postura Turciei la flancul său sud-estic și apropierea sa de Federația Rusă se soldaseră deja cu nelivrarea, de către SUA, a noilor avioane de luptă F-35 către acest aliat. Tensiunile politico-militare palpabile dintre Turcia și Grecia privind insulele din Marea Egee erau încă în actualitate și se reaprindeau periodic. Nici UE nu a scăpat de tensiuni, mai ales că, odată cu BREXIT-ul, a urmat lansarea și mai apoi implementarea conceptului franco-german al „convergenței în domeniul fiscal și social” sau așa-numita „Europă cu două viteze”. Această situație complicată și greu de gestionat de statele din zonă a fost exacerbată de reactivarea unor „conflicte înghețate” în zona extinsă a Mării Negre, de existența unor conflicte în desfășurare în vecinătatea sa, precum și de măsurile de descurajare luate de Federația Rusă după 2014, pentru a împiedica extinderea NATO spre est.

Deși s-a sperat ca cele două Acorduri de la Minsk (I/2014 și II/2015) să ducă la stoparea acțiunilor hibride ale Moscovei îndreptate împotriva Kievului și să transforme situația din Peninsula Crimeea și regiunea Donbas într-un „conflict înghețat”, faptul că Federația Rusă nu a fost trecută în documente ca țară beligerantă, ci numai Ucraina și cele două autoproclamate regiuni independente Lughansk (LNR) și Donețk (DNR), a blocat efectele acestor acorduri și a dus la neimplementarea aspectelor lor politice și militare. Iar Kremlinul a continuat războiul său hibrid îndreptat, de data aceasta, împotriva Europei, pentru a bloca extinderea NATO și UE spre est prin invitarea Ucrainei și Georgiei să acceadă la Alianța Nord-Atlantică și a Ucrainei și Republicii Moldova să devină membre ale UE.

Principala măsură de descurajare întreprinsă de Moscova, imediat după 2014, a fost aceea de a se înconjura cu sisteme antiacces și de interdicție zonală (A2/AD) care să protejeze spațiile aeriene și accesul în Marea Neagră și estul Mării Mediterane, Marea Baltică și Oceanul

Închețat (figura nr. 1). Deci, până la sfârșitul anului 2020, Forțele Armate ruse au realizat un cordon de securitate în mărele înconjurătoare, care să interzică accesul liber al forțelor americane și aliate în zonă.

Figura nr. 1: Sistemele A2/AD ale Federației Ruse în Europa (Dr. Erdogan 2018)

O altă măsură de descurajare întreprinsă de Kremlin a constat în întărirea posturii sale militare la granițe, mai ales la cea de vest, prin creșterea prezenței militare în zonă și redislocarea unor unități și mari unități în enclava Kaliningrad, Peninsula Crimeea, sudul Belarusului și sud-vestul Rusiei. Apogeul acestor redislocări a avut loc pe timpul desfășurării exercițiului operativ-strategic „Zapad (Vest) 2021” în nord-vestul Rusiei și sudul Belarusului, când s-au redislocat 20 – 30.000 de militari și echipamentul adecvat pentru constituirea a 50 de grupuri tactice de nivel batalion (BTGs) din alte districte militare în taberele de instrucție situate în apropierea graniței cu Ucraina (figura nr. 2). Astfel, elemente din Armata 41 Arme Întrunite din zona Novosibirsk și Armata 1 Tancuri Gardă din jurul Moscovei au întărit Armatele 20 și 8 Gardă, aflate deja în apropierea graniței cu Ucraina. Concomitent, au fost întărite și marile unități terestre și navale din Peninsula Crimeea, iar Moscova a dislocat 36 de sisteme balistice cu

bătaie mică (SRBM) „Iskander” spre graniță, pentru a putea lovi capitala Kiev. Un atac cibernetic masiv a avut loc asupra principalelor instituții ucrainene, considerat a fi desfășurat de hackerii ruși. Pentru pregătirea exercițiului comun cu Belarusul din luna februarie 2022, Kremlinul a dislocat în această țară Comandamentul Districtului Militar de Est, BTGs din districtele 5, 29, 35 și Armata 36 Arme Întrunite, Diviziile 79 de Asalt Aerian Gardă și 98 Aeropurtată Gardă, precum și Brigada 155 Infanterie Navală a Flotei Pacificului. În același timp, au fost create 20 de noi mari unități și unități în Districtul Militar Vest, cu scopul de a descuraja extinderea Alianței Nord-Atlantice spre est (Janes 2021).

Figura nr. 2: Disponerea unităților și marilor unități ruse în jurul Ucrainei (RainbowCrown71 2022)

Această redislocare² a dus la ideea că: „...analizate împreună, acțiunile ruse de creștere a prezenței militare în apropierea graniței cu Ucraina din acest an [2021] sugerează că forțele militare ruse au fost pregătite să întreprindă operații ofensive în adâncime și nu să fie folosite drept o măsură de descurajare în cazul în care Ucraina ar dori să recucerească regiunea Donbas” (Muzyka 2021).

Postura militară a Federației Ruse a fost întărită și de luarea unor măsuri privind descurajarea nucleară. Astfel, pe timpul desfășurării exercițiului strategic nuclear „*Grom (Tunetul) 2022*”, la care a fost invitat să participe și președintele belarus Alexander Lukashenko, au fost lansate real două rachete balistice cu încărcătură nucleară atât de la sol (din nord-vestul Rusiei), cât și subacvatic (de la bordul unui submarin din Marea Barents). Totodată, au mai fost lansate rachete de croazieră „*Kalibr*” și hipersonice „*Zircon*” de la bordul navelor din Marea Nordului și Marea Neagră împotriva unor ținte terestre și navale, iar avioanele de luptă au lansat rachete hipersonice „*Kinzhal (Pumnalul)*” împotriva țintelor terestre (Balmforth și Kiselyova 2022).

Ca răspuns la acțiunile amenințătoare ale Federației Ruse, Ucraina a înființat, după 2014, Forțele de Apărare Teritorială de aproximativ 400.000 de luptători, ca o componentă de rezervă a Forțelor Terestre, echipate și antrenate pentru gherila urbană și care să întărească protecția granițelor naționale și a infrastructurii critice și să lupte împotriva sabotajelor și grupurilor de cercetare în dispozitiv din sudul Ucrainei. În situația în care forțele ruse ar cuceri porțiuni din teritoriul național, aceste Forțe de Apărare Teritorială sunt antrenate să acționeze ca o mișcare de rezistență (Beardsley 2022). Concomitent, pentru recâștigarea controlului regiunii Donbas, Kievul a dislocat, în luna decembrie 2021, 125.000 de militari, iar SUA și unele țări aliate au

² Redislocarea forțelor ruse la granița cu Ucraina s-a făcut în două etape. Prima etapă s-a desfășurat în perioada februarie – aprilie 2021, pentru a întări acțiunile milițiilor separatiste împotriva armatei ucrainene și a răspunde la anunțul președintelui Zelensky de a lua înapoi Peninsula Crimeea, precum și la desfășurarea exercițiului NATO „*Defender Europe 2021*”. Astfel, pe timpul desfășurării exercițiului „*Zapad 2021*”, 28 de BTGs au fost re poziționate la granița cu Ucraina, incluzând și mutarea unor nave din cadrul Flotei Mării Caspice în Marea Neagră. După terminarea exercițiului, ministrul rus al apărării Serghei Soigu a anunțat retragerea trupelor participante la acesta în garnizoanele de reședință până la sfârșitul lunii iunie 2021, dar Moscova a trecut, de fapt, la a doua etapă a redislocării, în perioada iunie – decembrie 2021, reușind să aducă în zonă 70.000-100.000 de militari, inclusiv în Belarus. Șase nave din Flota Mării Nordului și Flota Mării Baltice au fost redislocate în Marea Neagră. Până în luna februarie 2022, Kremlinul a negat că se pregătește să invadeze Ucraina (Muzyka 2021).

început să acorde sprijin militar președintelui Volodimir Zelinski, prin instructori militari (Canada și Marea Britanie), donarea de sisteme de arme moderne, la standarde NATO (precum rachetele antitanc „*Javelin*” și „*NLAW*” sau cele antiaeriene FIM-92 „*Stinger*”) și chiar realizarea unei forme de cooperare tripartite între Polonia, Ucraina și Marea Britanie (Sprenger 2022).

În același timp, SUA și NATO au trecut la întărirea prezenței lor militare în estul Europei, ca o măsură de descurajare a unor posibile acțiuni întreprinse de Federația Rusă împotriva statelor aliate din zonă. Până la începerea războiului, SUA a redislocat în Germania și Polonia 2.000 de militari, precum și alți 1.000 de militari și avioane F-15 în România, în cadrul operației „*Atlantic Resolve*”, iar Țările de Jos și Spania au întărit prezența înaintată aliată (eFP) cu nave și avioane de luptă. În SUA, 8.500 de militari sunt menținuți în „*alertă maximă*”, fiind gata de a se disloca în Europa, la ordin (Sullivan 2022).

Un „*cui al lui Pepelea*” pentru situația de securitate a estului Europei l-a reprezentat, în acea perioadă și postura Turciei de țară aliată, cu tendințe de a deveni mare putere regională în sud-estul Europei și Orientul Mijlociu și Nordul Africii (MENA). De aceea, interesele strategice ale președintelui turc Recep Tayyip Erdogan nu au corespuns întru totul cu cele ale NATO, unele fiind chiar antagonice. Aceste priorități existențiale se referă îndeosebi la problema păstrării unui echilibru militar față de Grecia, și ea stat membru NATO, precum și împiedicarea, cu orice preț, a realizării unui stat kurd în apropierea granițelor sale. Tensiunile cu Grecia au reizbucnit la începutul anului 2022, privind suveranitatea asupra insulelor din estul Marea Egee³ și, mai ales, a posibilității exploatării zăcămintelor de hidrocarburi (precum zăcămintul de petrol „*Pinos*” din nordul Mării Egee) și minerale descoperite în zona platoului ei continental.

³ Insulele din estul Marea Egee - Limnos, Samothrace, Lesvos, Samos, Chios și Ikaria – au fost retrocedate Greciei prin Tratatul de la Londra, din 1914. Guvernul turc a acuzat Atena că a încălcat prevederile acestui tratat, precum și pe ale celui de la Lausanne din 1923, care prevăd că „*suveranitatea a fost cedată Greciei cu specificația unei stricte condiționări privind menținerea unui statut de demilitarizare a lor*” (Brandiburu 2022). Adică fără a construi baze navale pe aceste insule. Acest statut a fost încălcat de Grecia după cucerirea nordului Ciprului de către armata turcă, în 1974, când au început să aducă forțe militare și instalații de rachete pe aproape toate insulele în cauză. Mai mult, conform Convenției ONU pentru legile internaționale asupra mărilor și oceanelor (UNCLOS) din 1982, controlul a mii de insule din Marea Egee aduce Greciei o dominație maritimă de 71,5% din întreaga mare.

Pentru a câștiga o postură strategică în Marea Mediterană, Turcia s-a implicat în războiul civil din Libia, sprijinind militar guvernul de la Tripoli recunoscut de ONU, cu care a încheiat un Memorandum de înțelegere, în 2019, prin care delimitau jurisdicția maritimă dintre cele două state în Marea Mediterană, în detrimentul Greciei (prin insula Creta). Acordul bilateral mai soluționa și disputata exploatare de către turci a resurselor maritime ale nordului insulei Cipru (Butler și Gumrukcu 2019). Un an mai târziu, ca să contrabalanseze această înțelegere nerecunoscută de ONU și UE, Grecia a semnat un acord similar cu Egiptul privind delimitarea zonelor economice exclusive în estul Mării Mediterane, cu scopul de a anula acordul inițial încheiat între Turcia și Libia.

În ceea ce privește împiedicarea formării unui stat kurd în vecinătatea sa, Ankara a acționat atât pe plan intern, împotriva liderilor grupurilor kurde din Turcia, îndeosebi a celor din Partidul Muncitorilor din Kurdistan (PKK) pe care ia declarat teroriști, dar și a minorității kurde din sud-estul Turciei, cât și prin acțiuni externe asupra regiunilor kurde din Irak și Siria. Astfel, în 2007 Turcia a atacat pozițiile kurde din Irak și, începând cu 2016, s-a implicat în războiul din Siria împotriva Statului Islamic al Irakului și Siriei (ISIS) și kurzilor sirieni. Pe plan politic s-a apropiat de Moscova pentru a preveni o posibilă ofensivă majoră a forțelor loiale lui Annuar el Saddat pentru recucerirea nordului țării. Prin sprijinul acordat de ruși și susținerea americană, Turcia a reușit să stabilească, după ofensiva din octombrie 2019, un acord de încetare a focului și stabilirea unei zone-tampon de-a lungul graniței de sud cu Siria cu o lățime de 30 km (The Britannica Team 2022).

Un aspect deosebit de important al începutului anului 2022 l-a reprezentat dependența energetică majoră a unor state europene de gazul rusesc (figura nr. 3). Această dependență a fost amplificată și de întârzierea punerii în funcțiune a unui nou gazoduct (Nord Stream 2), prevăzut a trece pe sub Marea Baltică din Federația Rusă și până în Germania. Pe 22 februarie 2022, cancelarul german Olaf Scholz a suspendat certificarea acestui gazoduct, ca urmare a recunoașterii de către Moscova a celor două republici separatiste.

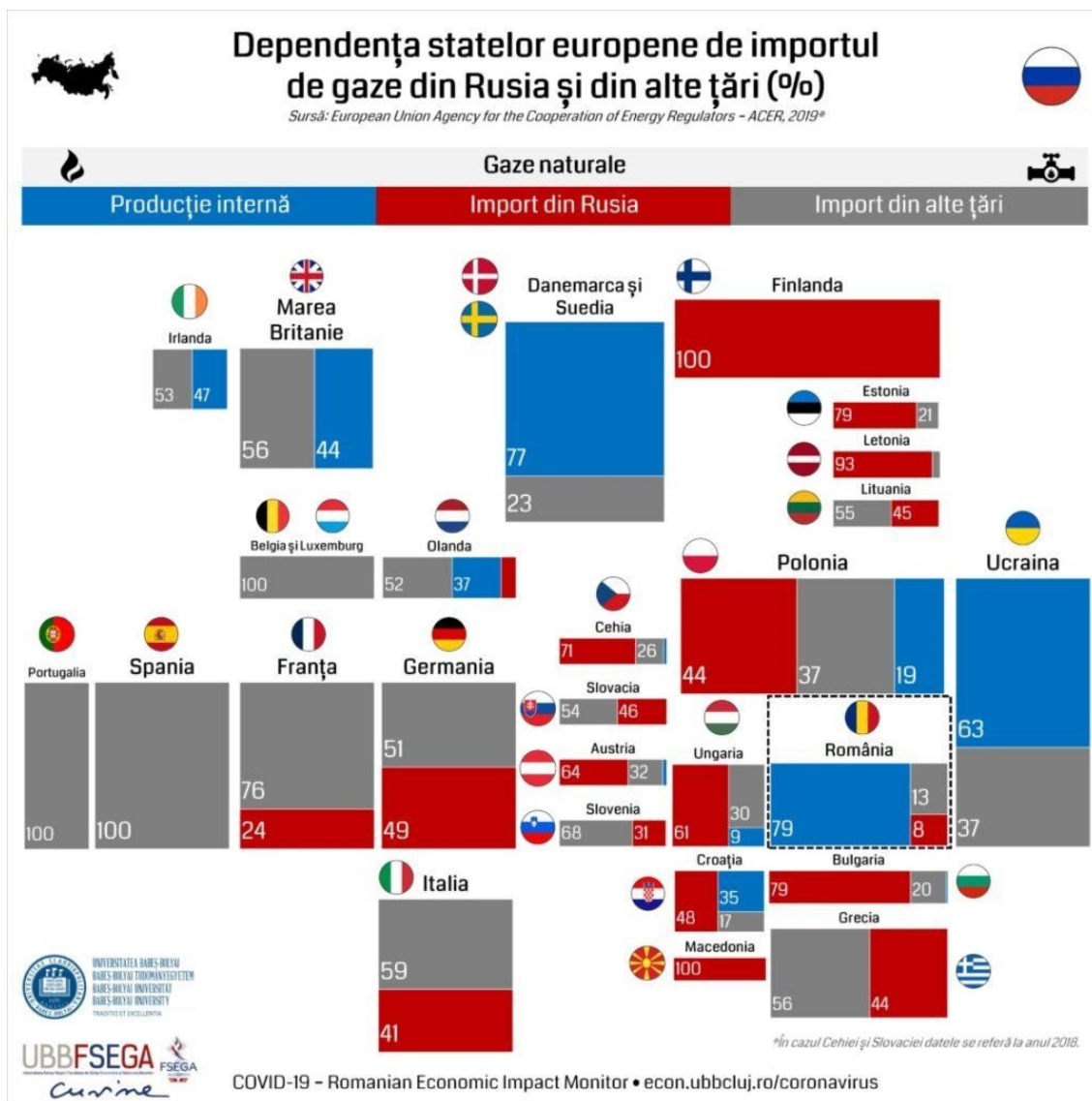

Figura nr 3: Statele europene cele mai dependente de gazul rusesc (Reștea 2022)

În afară de situația tensionată creată de noile posturi strategice ale Moscovei și Ankarei mai sus menționate, Europa de Est mai era caracterizată și de persistența a numeroase așa-zise „conflicte înghețate” din sudul și estul Ucrainei, Republica Moldova, Caucaz și Balcanii de Vest, precum și de pericolul extinderii unor războaie locale din zonele învecinate (Nordul Africii, Orientul Mijlociu și Caucazul de Sud), cu posibile efecte asupra creșterii migrației ilegale spre sudul și estul Europei și afectarea serioasă a securității europene.

2. Desfășurarea războiului ruso-ucrainean pe parcursul anului 2022

Negocierile dintre SUA, Occident și Federația Rusă pentru împiedicarea izbucnirii unui conflict în Ucraina și detensionarea situației au continuat și la începutul anului 2022, la fel ca și redislocarea forțelor ruse în Belarus și la granița cu Ucraina, pe timpul exercițiilor operative comune din lunile ianuarie-februarie. Începând cu mijlocul lunii februarie 2022, situația din regiunea Donbas s-a deteriorat subit prin bombardarea regiunii de către forțele ucrainene, fapt ce a dus la denunțarea, de către propaganda rusă, a începerii operației Kievului de recucerire a celor două autoproclamate republici – DNR și LNR.

Aceste acuzații au fost întărite de evacuarea a 90.000 de civili din cele două așa-zise republici autonome către Rostov, în Federația Rusă, precum și de declararea mobilizării de către separatiști în întreaga regiune Donbas. Mai mult, pe 21 februarie 2022, președintele Vladimir Putin a anunțat, într-un discurs televizat, recunoașterea independenței a celor două autoproclamate republici, dând astfel posibilitatea Kremlinului de a trimite oficial trupe de menținere a păcii în zonă și demonstrând faptul că Moscova nu recunoaște existența statului Ucraina (International Crisis Group 2022, 3). Ca răspuns, președintele ucrainean Volodimir Zelenski a declarat, pe 23 februarie 2022, starea de urgență pe întreg teritoriul Ucrainei.

Lucrările Summitului virtual Biden-Putin, din 7 decembrie 2021, privind începerea retragerii forțelor ruse de la granița cu Ucraina nu au avut, la final, rezultatele scontate. Astfel, la începutul anului 2022, armata rusă a prepoziționat armamentul și tehnica grea la granița cu Ucraina, precum tancurile și artileria, a dotat forțele separatiste cu combustibil, echipamente de război electronic și vehicule aeriene fără pilot și a intensificat activitatea de instruire ale Corpurilor 1 și 2 de Armată ale separatiștilor, sub coordonarea Armatei 8 ruse de Arme Întrunite (The International Institute for Strategic Studies Team 2022, 225).

Chiar dacă a mimit o începere a retragerii forțelor sale, încetinind la maximum durata retragerilor, Kremlinul a pregătit în ascuns mijloace de transport aerian și feroviar care să poată disloca, în timp scurt, trupele sale dincolo de graniță. Așa cum precizează revista Janes și se poate vedea și în figura nr. 4, principalele dislocări au continuat să se facă în regiunea Kursk - Bryansk de la granița de nord a Ucrainei (D. 2 Moto și D.. 4 Tc. din A 1 Tc. Gardă, 1 BTG/Bg. 138 Moto din A 6 AÎ), orașul Yelnya din regiunea Smolensk (Bg. 74 și 35 Moto, Bg. 120 Art, Bg 119 Ra. Iskander și R. 6 Tc/D 90 Tc. din Districtul Militar Central, precum și Bg. 55 Moto din A 41 AÎ), orașul Voroneț (D. 4 Tc., D. 2 Moto, R. 20 CBRN, Bg. 79 MLRS din A 1 Tc. Gardă), Peninsula Crimeea (R. 247 Pșt., întărit cu 1 B Tc./D. 42 Moto, 1 B. Ra. AA/Bg. 90 AA și 1 BTG/Bg. 34 Moto, D. 19 Moto și Bg. 281 Art. din A. 58 AÎ, 1 B. Moto/Bg. 810 Inf.Nv. și 1 B. Moto/Bg. 126 Ap. Coastă din FRMN). În plus, s-au mai dislocat: Bg. 31 Asalt. Aer. la Volgograd, 1 B. Mc./Bg. 3 Spetsnaz la Samara și 2 nave desant din FRMB în Marea Mediterană (The Janes Team 2021).

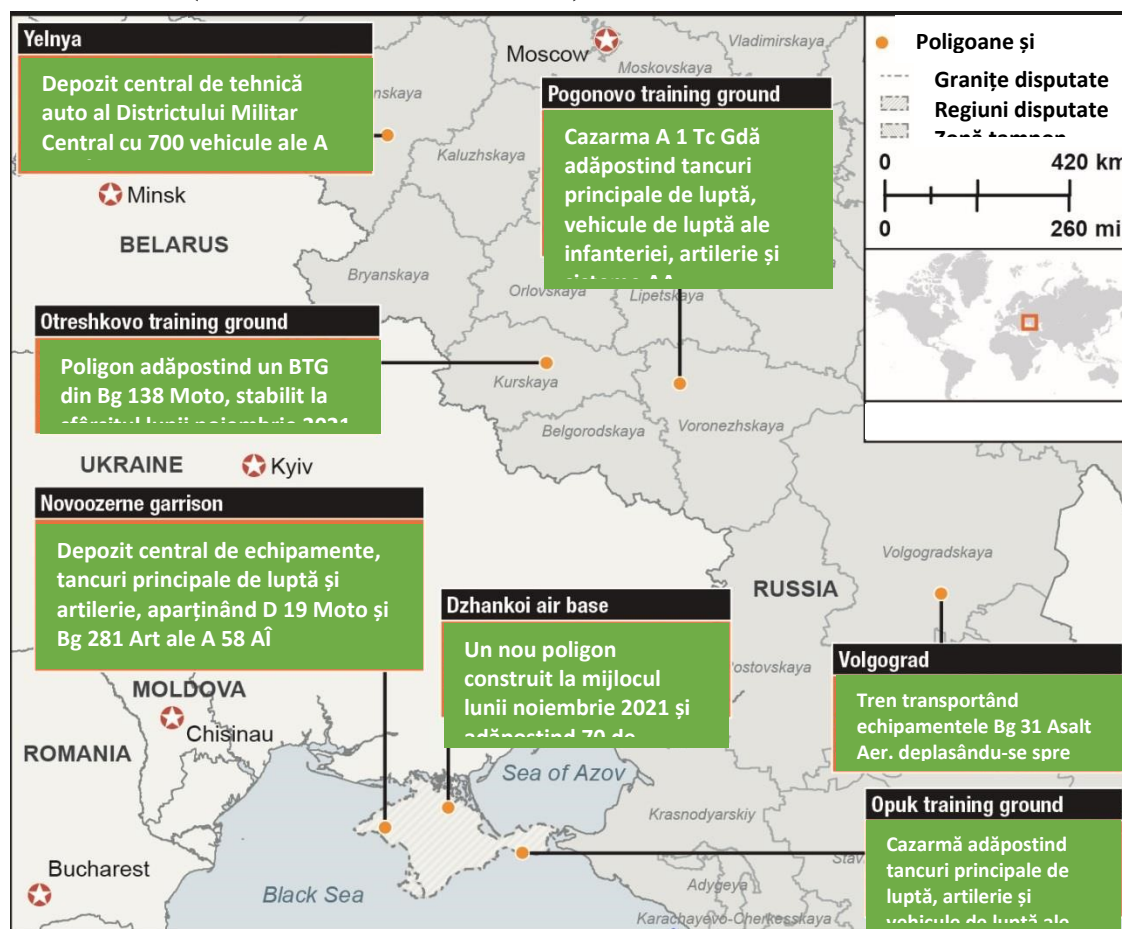

Figura nr. 4: Echipamentul greu rusesc dislocat la granița cu Ucraina (The Janes Team 2021)

Conform unor documente militare declassificate și publicate la sfârșitul anului 2021 de către revista americană Washington Post, planul militar strategic de invazie a Ucrainei prevedea desfășurarea unei operații ofensive preponderent terestre (Land-heavy) care să fie lansată la începutul anului 2022, în trei faze. Prima fază ar fi reprezentat trecerea la ofensivă din Peninsula Crimeea și regiunea Donbas pentru a controla zona de sud a Ucrainei până la granițele cu Republica Moldova și România, cu executarea unor raiduri aeriene și foc masiv cu artileria și rachetele cu bătaie lungă, precum și acțiuni de debarcare la est de Odesa. Faza a 2-a ar fi fost reprezentată de trecerea subsecventă la ofensivă dinspre nord-est și est (prin regiunea Donbas), pentru a prelua controlul asupra regiunii Herson și a întări forțele separatiste din Transnistria, blocând, totodată, aprovizionarea forțelor ucrainene dinspre mare. Faza a 3-a ar fi debutat cu atacarea și cucerirea capitalei Kiev dinspre Belarus și ajungerea pe aliniamentul Korosten – Uman, pentru a tăia aprovizionarea armatei ucrainene, prevăzută a se refugia spre vest și a forța, totodată, administrația ucraineană să capituleze (Катерина 2021). Această fază era prevăzută să poată fi desfășurată și la începutul invaziei, dacă situația ar fi permis-o.

2.1. Prima etapă a „operației militare speciale” a Federației Ruse

Chiar dacă era prevăzută a se declanșa la sfârșitul lunii ianuarie sau începutul lunii februarie, după discuțiile bilaterale cu președintele chinez Xi Jinping, „operația militară specială” rusă în Ucraina a început pe 24 februarie 2022, la orele 05.00, cu lovituri aeriene și rachete asupra marilor orașe și a infrastructurii militare din Kiev, portul Odessa, centrele industriale Harkov, Nipru și Mariupol. Scopul acestei lovituri a fost de a neutraliza apărarea aeriană ucraineană și a demonstra superioritatea militară masivă a forțelor ruse. Imediat după executarea primei lovituri aeriene, armata rusă a pornit ofensiva terestră simultan, pe patru direcții operative – „NORD” din Belarus spre Kiev, „NORD-EST” din Rusia către Harkov, „EST” pentru sprijinirea luptătorilor separatiști din regiunea Donbas și „SUD” din Peninsula Crimeea către Odessa și Mariupol. Așa cum se poate vedea din figura nr. 5, planul inițial a fost modificat, considerându-se că se poate realiza scopul propus într-o singură fază. Obiectivele inițiale strategice au constat în:

- cucerirea părții centrale și de est a Ucrainei pentru a o controla, prin desfășurarea unor acțiuni ofensive pe trei direcții simultan și a obține rapid victoria din punct de vedere militar;
- cucerirea nordului Ucrainei, incluzând aici și capitala Kiev și realizarea joncțiunii cu forțele de pe fluviul Nipru, cu scopul capturării și înlocuirii liderilor politici cu oameni devotați Moscovei, ceea ce ar aduce victoria politică (Colectiv CSSAS 2022, 3-4).

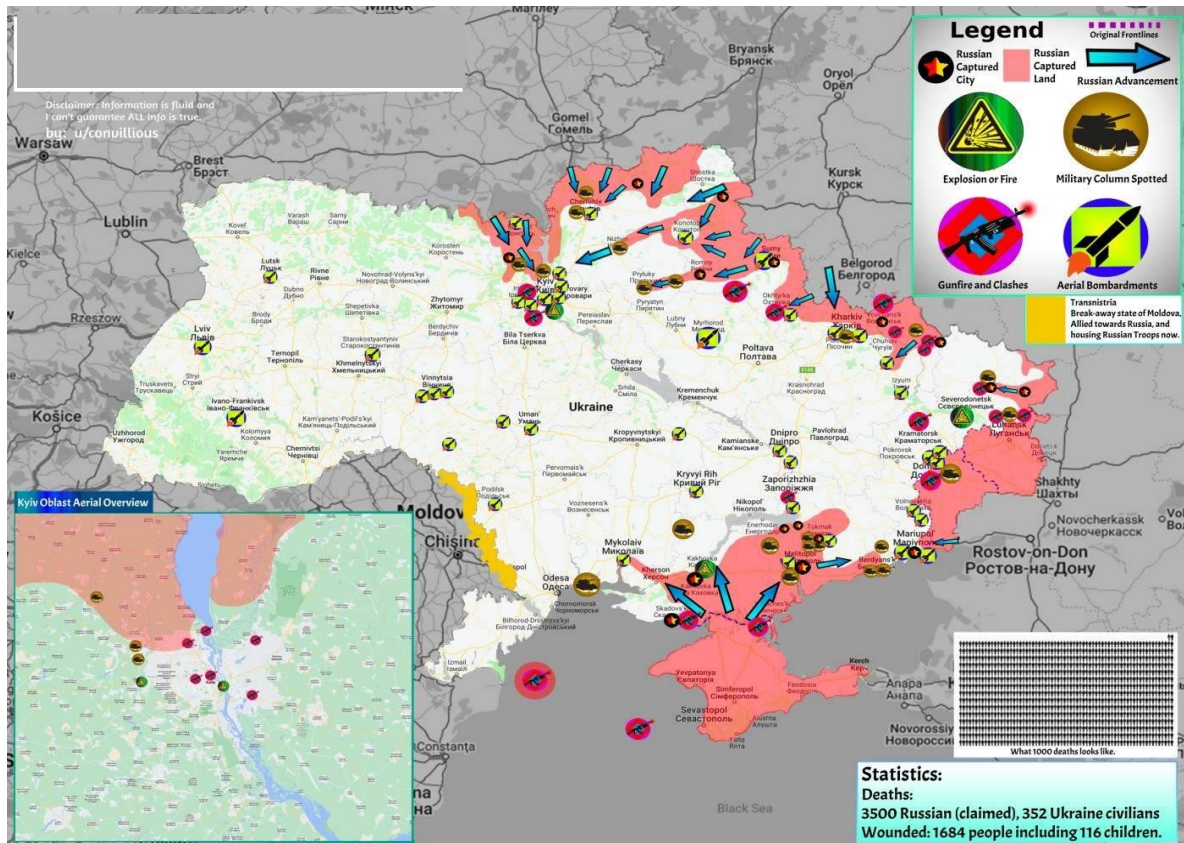

Figura nr. 5: Începutul invaziei ruse în Ucraina (Pivariu 2022)

În cadrul acestei confruntări de tip „*David contra Goliat*” se pot observa care au fost principalele concepte doctrinare întrebuințate în luptă de către comandanții celor două armate. Pe de o parte, generalii armatei ruse au pus în aplicare cei doi vectori ai noii viziuni din 2019 a generalului Valeri Gherasimov privind „*acțiunea limitată*” și „*apărarea activă*” și experimentată în 2020 prin exercițiul operativ-strategic „*Caucaz 2020*”. Această nouă strategie militară prevedea „*un set de măsuri luate la nivel național pentru a neutraliza, în mod proactiv, amenințările la adresa securității statului și a descuraja o a șasea generație de război împotriva unui adversar militar regional,*

chiar înainte de a începe o acțiune ostilă” (Boulègue și Polyakova 2021).

Noul concept se caracterizează prin abordarea hibridă, în mai multe sfere (*mnogosfernoy operatsii*), a unui conflict armat, combinând descurajarea nucleară cu atacurile cibernetice. În viziunea lui Gherasimov, apărarea activă reprezintă o campanie intensă, desfășurată pe termen scurt, prin folosirea unor tactici perturbatoare, prin care să se câștige timp, dar include și dorința de a lovi infrastructura civilă critică a inamicului⁴. De cealaltă parte, comandanții ucraineni au folosit noua *Strategie militară de securitate*, aprobată în 2021, prin dezvoltarea forțelor de apărare teritoriale, modernizarea sistemelor de arme și folosirea acțiunilor defensive asimetrice (Zaniewicz 2021). Această doctrină militară modernă, amplificată de folosirea rachetelor antitanc și antiaeriene aliate, împreună cu dronele turcești Bayraktar TB2, au schimbat cu adevărat soarta războiului, așa cum s-a întâmplat și în Afganistan, în 1978.

Chiar dacă au luat măsuri de protecție pentru evitarea fratricidului, prin inscripționarea tuturor vehiculelor cu litera „Z”, întreaga acțiune ofensivă rusă a fost caracterizată de un ritm lent și neașteptat de înaintare, fiind întârziat de o rezistență ucraineană eficientă, amplificată de sprijinul occidental. Totodată, direcțiile alese, manevrele întreprinse și tacticile folosite au fost de tip sovietic, deci foarte previzibile, iar acțiunea ofensivă a forțelor terestre a fost susținută sporadic și divergent de aviație și forțele strategice de rachete. În același timp, s-a creat o distanță mare și un efort crescut pentru liniile logistice de aprovizionare.

Mai mult, în încercarea sa de a aresta sau ucide liderii ucraineni de la Kiev și a-i înlocui cu o administrație prorusă, Moscova a folosit mercenari din cadrul Grupului Wagner și luptători ceceni și a făcut aceeași greșală ca și SUA în Irak și Afganistan, adăugând conflictului riscul unei durate mai mare decât cea preconizată inițial și apariția unui actor nou pe scena politico-militară – populația locală nemulțumită. Astfel, deși a fost planificată inițial ca o acțiune de tip „*blitzkrieg*”, estimată să-și atingă obiectivele în câteva zile, rezistența și voința populară, combinată cu patriotismul și determinarea cetățenilor de a-și

⁴ Nu este considerată o lovitură preventivă – ilegală din punct de vedere al Cartei ONU și Dreptului Internațional Umanitar –, ci o neutralizare preemptivă (eliminarea unei amenințări iminente, înainte ca aceasta să se materializeze) a unui pericol la adresa securității naționale, prin realizarea surprinderii strategice și desfășurarea de acțiuni militare decisive și continue.

apăra țara au produs întârzieri semnificative în încercările repetate ale armatei ruse de a încercui și cuceri capitala și unele mari orașe din estul Ucrainei, iar în alte zone au reușit chiar să respingă atacurile disperate ale acestora.

Ca urmare, către sfârșitul acestei etape, forțele ruse au trecut la înfrângerea rezistenței populare în capitală și marile orașe, prin întreruperea serviciilor critice, în special cele de asigurare a energiei electrice și gazelor⁵. Această linie energetică de efort strategic a rușilor a fost ușurată și de declarația Ucrainei și Republicii Moldova de desprindere de la rețeaua electrică a Federației Ruse și conectarea la cea a UE. Astfel, la începutul lunii martie 2022, armata rusă a cucerit cea mai mare centrală nucleară din Europa, cea de la Zaporojie și a lovit conductele secundare ale operatorului ucrainean de transport Gas TSO, oprind aprovizionarea cu energie electrică și gaze naturale în capitală și alte 16 județe din regiunile Harkov, Nikolaev, Zaporojie, Donețk și Lugansk (Dumitrescu 2022).

Ritmul scăzut de ofensivă, mai ales pe direcțiile strategice „NORD” și „EST”, a obligat conducerea politico-militară rusă să mute efortul principal al ofensivei spre zona de sud, la începutul lunii martie 2022, pentru a interzice accesul Ucrainei la Marea Neagră și Marea Azov. Această schimbare strategică de efort de pe o direcție strategică pe alta a dat posibilitatea armatei ruse să redistribuie forțele pentru a menține teritoriile ocupate și să refacă puterea de luptă pentru a relua acțiunile ofensive terestre blocate.

Concomitent, Flota rusă a Mării Negre a desfășurat acțiuni de neutralizare a micii flote ucrainene și de blocare a principalelor porturi ucrainene la Marea Neagră și Marea Azov. Prima așa-zisă „*victorie*” navală a constat în cucerirea rapidă a Insulei Șerpilor, aflată la 40 km de țărmul românesc, pe care să o folosească în scopuri strategice. Încercările repetate de debarcare în estul orașului-port Odessa pentru o posibilă joncțiune cu forțele ruse din Transnistria și controlul Gurilor Dunării au eșuat. Pentru a crește și mai mult amploarea acțiunilor terestre aflate în desfășurare și a avertizat SUA și Occidentul privind

⁵ Situația energetică a Ucrainei depinde de gaze și cărbune, urmate de energia nucleară și petrol. Intenția companiei ruse Gazprom era aceea de a transfera furnizarea de gaze naturale către Germania direct pe sub Marea Baltică, prin conducta Nord Stream 2 și să oprească conducta Nord Stream 1, ce tranzitează Ucraina și Polonia. Gazprom a acuzat în repetate rânduri Ucraina că „*a furat gaze*”, ceea ce Kievul a negat (Cojan 2022).

neimplicarea în acest război, președintele rus Vladimir Putin a ordonat trecerea la o treaptă superioară de alertă a arsenalului nuclear strategic – „*regim special de serviciu de luptă*” –, pentru creșterea nivelului de descurajare strategică nucleară (Bugos 2022). În domeniul aerian, cu toate că Ucraina nu beneficia de o flotă aeriană considerabilă, toate avioanele fiind de proveniență sovietică, apărarea antiaeriană ucraineană a avut un succes considerabil împotriva avioanelor moderne de luptă rusești, împiedicând astfel Rusia să „*atingă orice nivel de control al spațiului aerian*” (The HotNews Team 2022a).

Imediat după declanșarea invaziei ruse, cel mai mare aliat al Moscovei, președintele belarus Alexander Lukashenko, a desfășurat un referendum de modificare a constituției țării, prin care Belarusul să renunțe la statutul său de neutralitate și să accepte garnizoane rusești pe teritoriul său, inclusiv cu arme nucleare (Marples 2022). În răspuns, președintele ucrainean Volodimir Zelenski a declarat imediat legea marțială și mobilizarea generală pe întreg teritoriul țării⁶, iar statele vecine Republica Moldova, România și Slovacia, precum și unele state europene și SUA au închis spațiul aerian național pentru toate aeronavele rusești.

Pe timpul acestei etape, conform declarațiilor celor doi miniștri ai apărării rus și ucrainean, aproximativ 20.000 de voluntari internaționali din 52 de țări au sosit în Ucraina ca să lupte împotriva forțelor invadatoare ruse, constituiți în așa-numita „*Legiune internațională pentru apărarea teritorială a Ucrainei*”, sub conducerea Gărzii Naționale a Ucrainei. De partea rusă, peste 16.000 de voluntari străini, majoritatea din Orientul Mijlociu, Libia și Siria, s-au alăturat forțelor ruse în conflict, în special pentru a-i ajuta pe separatiștii proruși, aceștia fiind recrutați prin Grupul paramilitar rus Wagner. Astfel, așa cum afirma fostul ministru de externe tunisian Khemaies Jhinaoui, războiul din Ucraina s-a transformat „*într-un conflict global care poate scăpa de sub control*” (The Arab Weekly Team 2022).

⁶ Aceste stări excepționale au permis autorităților centrale și locale ucrainene să instituie interdicții de circulație, să oblige bărbații apti de luptă să nu părăsească țara și să limiteze călătoriile interne și externe. Totodată, declararea acestor măsuri excepționale i-au permis președintelui Zelensky să consolideze toate posturile de televiziune într-o singură platformă prin care să unifice și să controleze comunicarea strategică.

Pe plan diplomatic, în această etapă au început negocierile dintre cele două părți beligerante, inițial la nivel de experți (desfășurate la granița cu Belarus) și apoi la nivelul miniștrilor de externe (desfășurate în Antalia, Turcia). Solicitățile celor două state participante în conflict nu au fost agreate de conducerile politice de la Moscova și Kiev, chiar dacă unele au mai fost nuanțate și revăzute/redușe, iar la altele chiar s-a renunțat. Ce s-a obținut, în schimb, a constat în stabilirea temporară a unor coridoare umanitare pentru evacuarea civililor din localitățile încercuite.

Din punct de vedere economico-militar, reacția SUA și a Occidentului s-a concretizat imediat prin sancțiuni economico-financiare și sprijin militar acordat Kievului. Astfel, la 16 martie 2022, Consiliul Europei a exclus Federația Rusă din organizație, iar în contextul reluării discuțiilor tensionate cu Federația Rusă privind retrocedarea Insulelor Kurile, Japonia a confirmat, pentru prima oară după Cel de-Al Doilea Război Mondial, că va sprijini armata ucraineană cu echipamente militare (veste și căști de protecție). România a sprijinit lupta de apărare a Ucrainei prin punerea la dispoziția Forțelor Aeriene ucrainene a facilităților de mentenanță de la Bacău (pentru avioane) și Ghimbav (pentru elicoptere). În plus, forțele ucrainene au primit, ca sprijin militar extern, sisteme antitanc „*Javelin*” și „*Panzerfaust 3*”, sisteme antiaeriene „*Stinger*”, aruncătoare de grenade, armament individual, veste și căști de protecție, echipamente digitale, muniții și carburant. La acestea se adaugă medicamente și sprijin financiar de la țări precum: SUA, Marea Britanie, Franța, Țările de Jos, Germania, Canada, Suedia, Belgia, Portugalia, Grecia, România, Spania și Republica Cehă. De cealaltă parte, Federația Rusă era sprijinită politic și economic de către China, conform înțelegerilor încheiate la întâlnirea dintre președinții celor două țări la deschiderea oficială a Jocurilor Olimpice de Iarnă. Liderii din Iran, Siria, Cuba și Venezuela și-au exprimat sprijinul nemijlocit, dacă situația o impune, iar India și Pakistan au adoptat o poziție neutră. Cu tot sprijinul militar primit din partea Moscovei pentru înăbușirea mișcărilor sociale din luna ianuarie 2022, președintele cazac Kassym-Jomart Tokayev a refuzat folosirea navei sale de transport grâne „*Zhibek Zholy*” de către forțele ruse în Marea Neagră (Colectiv CSSAS 2022, 1-8).

Urmând exemplul Israelului, Turcia a jucat, încă de la începutul războiului, o politică balansată, chiar dacă poziția sa de stat membru

NATO și rivalitatea cu Federația Rusă au reprezentat o provocare pentru Ankara, dar și un prilej de a rezolva criza cu Alianța Nord-Atlantică și cu SUA, prin condamnarea imediată a invaziei ruse și sprijinul economico-militar acordat Ucrainei. Prin declararea acțiunilor ruse drept „*un act de război*”, președintele turc Recep Tayyip Erdogan a putut să interzică accesul unor nave de luptă ale beligeranților prin strâmtoarele Bosfor și Dardanele, conform art. 19 al Convenției de la Montreaux din 1936 (Colla 2022). Deși a început să ajute militar Ucraina, Ankara s-a abținut la excluderea Federației Ruse din Consiliul Europei, s-a opus sancțiunilor impuse Moscovei de către Occident, închiderii spațiului său aerian aeronavelor rusești și a permis accesul oligarhilor ruși pe teritoriul Turciei, precum și desfășurarea liberă de afaceri, conform legilor internaționale.

2.2. A doua etapă a acțiunilor militare ruse în Ucraina

Ca urmare a ritmului redus de ofensivă de la începutul lunii martie și a neîndeplinirii obiectivelor strategice propuse, la 18 martie 2022 armata rusă a trecut la cea de-a doua etapă a „*operației militare speciale*”, cu scopul cuceririi întregii regiuni Donbas și securizării ei. Pe plan local, Moscova a pregătit, după modelul Crimeii, referendumuri în zonele ocupate care să consfințească alipirea celor două provincii LNR și DNR la Federația Rusă.⁷ De altfel, decidenții politici ruși au făcut, încă de la începerea războiului, afirmații deschise și ferme cu privire la faptul că acest deziderat reprezintă obiectivul principal al întregii campanii⁸. Concomitent, armata rusă, în colaborare cu FRMN, a intensificat ofensivă terestră secundară spre sud pentru a interzice accesul Ucrainei la Marea Neagră și a stabili un coridor din Peninsula Crimeea către Donbas și Transnistria (figura nr. 6). De altfel, coridorul către Donbas a fost realizat la mijlocul lunii mai 2022, prin cucerirea orașului-port Mariupol, ceea ce a dus la decuplarea Ucrainei de Marea Azov și a afectat-o major din punct de vedere economic.

⁷ Președintele rus Vladimir Putin a semnat un decret pentru simplificarea procesului de obținere a cetățeniei și pașaportului rusesc de către rezidenții teritoriilor ocupate, cu scopul consolidării controlului exercitat asupra teritoriilor proaspăt cucerite, precum și creșterea vârstei de încorporare la 40 de ani.

⁸ Ministrul rus de externe, Serghei Lavrov, a afirmat clar că eliberarea regiunii Donbas din estul Ucrainei este o „*prioritate necondiționată*” pentru Moscova, iar în privința altor teritorii, ar trebui să-și decidă singure viitorul (V.R. 2022).

Pentru a implementa cu succes noua etapă a războiului, președintele Vladimir Putin a nominalizat, la 9 aprilie 2022, un nou comandant de teatru în Ucraina – generalul Alexander Dvornikov, cunoscut și sub numele de „măcelarul din Siria”. Prin numirea acestuia la conducerea „operațiunii militare speciale” din Ucraina, se aștepta schimbarea abordării operativ-strategice de până acum, trecând la așa-numita strategie „a pământului pârjolit” (*scorched-earth*), în care se vor desfășura, simultan, „bătălii rapide” în mai multe zone⁹.

Figura nr. 6: Desfășurarea celei de-a doua etape a invaziei Ucrainei (Hird, Clark și Barros 2022)

Cu toate că raportul de forțe în zona de est a Ucrainei a fost, pe principalele direcții de ofensivă, de 5 la 1 în favoarea forțelor ruse, contraofensiva și contraatacurile ucrainene, bine conduse și orientate,

⁹ În Sirian, generalul Dvornikov a folosit tactica „pământului pârjolit (*scorched-earth*)” pentru a conduce asedierile lungi ale localităților, pe care le-a bombardat îndelung, producând multe pierderi de vieți omenești și distrugerea infrastructurii și a zonelor rezidențiale, forțând astfel liderii acelor localități să le predea ca să nu mai fie bombardate.

au încetinit ofensiva rusă în partea centrală a Donbasului, au oprit/împins înaintarea acestora în zonele Herson și Mikolaev și au forțat trupele ruse să se retragă de la Harkov, lăsând forțele ucrainene să recâștige o porțiune din frontiera lor de nord-est. Rezistența puternică a forțelor ucrainene în zona Harkov și Mariupol a întârziat semnificativ ofensiva rusă și a reprezentat numeroase provocări tactice și operative pentru comandantul Teatrului rus de Operații (Burns și Yen 2022). În acțiunile lor, comandanții ucraineni au folosit așa-numita tactică de apărare „*a porcului spinos (porkupine defence)*”, un concept care a fost descris de dr. Harlan K. Ullman în cartea sa „*Al cincilea cavalier al Apocalipsei și noul M.A.D.*” Acest tip de apărare neconvențională reprezintă evitarea efectuării unor acțiuni decisive prin folosirea unor formațiuni mici, de tip batalion și companie, flexibile și foarte bine echipate, care ar provoca pierderi atât de mari adversarului încât ar renunța la ofensivă (Ullman 2021, 155-157). Ceea ce caracterizează, dar și diferențiază acest tip de apărare în conflictul ruso-ucrainean îl reprezintă superioritatea decisivă a echipamentului militar ucrainean modern, care este la standarde aliate, față de cele folosite de armata rusă în Ucraina. Ca exemplu, Rusia a scos tancuri T-62, vechi de 50 de ani, de la stoc și le-au trimis pe front (The VOA News Team 2022a). Acest succes ucrainean neașteptat l-a făcut pe președintele belarus Alexander Lukașenko să ia măsuri urgente la granița cu Ucraina, prin înființarea Comandamentului Militar de Sud și desfășurarea unor BTGs de infanterie mecanizată și tancuri la graniță, care să scadă presiunea asupra trupelor rusești din nord și să împiedice armata ucraineană să se redirecționeze spre centru (The Associated Press Team 2022).

Dacă operația ofensivă rusă a avut un caracter preponderent terestru, Kremlinul a folosit separat și Flota rusă a Mării Negre pentru a interzice accesul Ucrainei la Marea Neagră și Marea Azov. Realizând, încă de la începutul războiului, comanda pe mare, flota rusă a forțat navele ucrainene să rămână în porturi, a blocat intrarea în Strâmtoarea Kerci și a lovit, în repetate rânduri, porturile ucrainene. Către sfârșitul lunii martie 2022, grupările de nave rusești au realizat o blocadă maritimă neoficială și împotriva navelor comerciale ucrainene și străine, pentru a se asigura că Ucraina este lipsită total de aprovizionare și sprijin internațional dinspre mare. Prin stabilirea acestei blocade maritime în Marea Neagră, Moscova a interzis transportul de grâne către Orientul Mijlociu și Nordul Africii, creând astfel o criză

alimentară (The CNN Team 2022). Pe mare, flota rusă a trecut temporar la folosirea strategică a Insulei Șerpilor pentru controlul traficului maritim în nord-vestul Mării Negre și a Gurilor Dunării, dislocând aici un sistem „S-400” de apărare aeriană și construind depozite de aprovizionare a navelor de luptă. Dar succesele navale ale flotei ruse au fost acoperite de pierderea unor nave importante, precum crucișătorul „Moskva”, nava-amiral a flotei, nava mare de patrulare RFS „Vasily Bykov” sau navele de desant „Saratov” și „Orsk” și au culminat cu retragerea din Insula Șerpilor, la sfârșitul lunii iunie 2022. Marea Neagră a mai intrat în atenția presei internaționale și prin mesajului NAVTEX din 18 martie 2022, privind existența pericolului a aproximativ 420 de mine de ancoră ucrainene care pluteau în derivă în Marea Neagră, în urma unei furtuni, unele dintre acestea fiind reperate și neutralizate în apele teritoriale românești, bulgărești și turcești, pe tot parcursul anului.

Nici în această etapă aviația militară rusă nu a reușit să câștige supremația sau superioritatea aeriană. Se pare că rușii au preferat să întrebunțeze mai mult rachetele de croazieră și sistemele de lansare multiplă a rachetelor (MLRS) decât loviturile aeriene, iar avioanele de cercetare și supraveghere aeriană au fost cu greu observate pe cerul ucrainean. Acțiunea Forțelor Aeriene ruse s-a concentrat pe sprijinul aerian apropiat acordat marilor unități terestre (CAS), mai degrabă decât pe suprimarea apărării aeriene ucrainene din adâncime (SEAD), fiind limitată de lipsa avioanelor multirol și a standardelor operaționale de expunere/antrenament. Întrucât războiul s-a desfășurat doar în Ucraina, nu a existat o cerință de apărare aeriană pentru Forțele Aeriene ruse, cu excepția distrugerii oricărei aeronave inamice care ar încerca să se angajeze în luptă cu ei. După cum a menționat în repetate rânduri cercetătorul britanic Peter Hoare, „*existența unei apărări aeriene integrate a fost întotdeauna ‘călcâiul lui Ahile’ al Federației Ruse*” (The HotNews Team 2022b). La rândul lor, Forțele Armate ucrainene au integrat o serie de capacități antiaeriene dispuse pe vehicule cu cele la purtător pentru a împiedica acțiunile aviației militare ruse, care dispunea de capacități aeriene mult mai numeroase. Începând cu rachete sol-aer portabile, ucrainenii au reușit să diminueze puterea aeriană rusă în zonele de est și sud, limitând foarte mult libertatea de manevră a avioanelor rusești. Achiziționarea, de către armata ucraineană, a unor sisteme de rachete antiaeriene „S-300”, mult mai

performante și cu rază mai lungă de acțiune din Slovacia, a făcut Forțele Aeriene ruse și mai vulnerabile (în general le lipsea alimentarea din aer, mijloacele de război electronic și sprijinul de comandă și control) și a forțat piloții ruși să zboare cât mai jos posibil, pentru a se proteja.

Și în această etapă a „*operației militare speciale*” desfășurată de Federația Rusă în Ucraina nu a existat nicio posibilitate de încetare a focului și de începere a unor negocieri serioase pentru semnarea unui astfel de acord. În ciuda eforturilor la nivel înalt făcute de președintele turc, Recep Tayyip Erdogan, de a deveni principalul negociator între Moscova și Kiev (în perioada 28-30 martie 2022 a organizat și condus personal, la Istanbul, primele discuții de pace la nivel de miniștri de externe) și a anunțului făcut de Kremlin că ar exista posibilitatea unei întâlniri între cei doi președinți, dacă va fi redactat un document substanțial de încetare a focului, cele două state implicate în conflict s-au acuzat reciproc de situația persistentă, iar Moscova chiar a precizat că revenirea la masa negocierilor va fi dificilă din cauza intenției Washingtonului, Londrei și Bruxelles-ului de a folosi Ucraina pentru a obține un avantaj strategic. Drept urmare, președintele american Joe Biden a considerat că ceea ce se întâmplă în Ucraina „...*depășește continentul european și devine o problemă globală*” (The VOA News Team 2022b). Ca urmare a continuării războiului, președintele Volodimir Zelensky a solicitat parlamentului ucrainean, în repetate rânduri, prelungirea legii marțiale și a mobilizării generale pe întreg teritoriul Ucrainei.

O schimbare majoră în modul de acțiune politico-militar al Moscovei s-a putut vedea și în abordarea unui nou centru de greutate la nivel strategic, prin desfășurarea unor raiduri aeriene și cu rachete împotriva sprijinului militar acordat de statele occidentale Kievului. Așa cum a afirmat ministrul-adjunct rus al afacerilor externe, Sergei Ryabkov, într-un interviu acordat TASS, „*în contextul sprijinului nesăbuit al Washingtonului pentru aspirațiile militante ale regimului de la Kiev cu pomparea pe scară largă a armelor moderne, orice contact la scară largă cu administrația SUA privind situația din jurul Ucrainei par fără sens. Vă avertizăm că transporturile SUA-NATO cu arme care traversează teritoriul ucrainean sunt considerate de noi ținte militare legitime*” (Digital Desk 2022).

Efectele previzionate ale crizei alimentare, declanșate de blocada navală a flotei ruse în Marea Neagră, prin împiedicarea navelor civile

încărcate cu grâne de a părăsi porturile ucrainene și trecerea acestora prin strâmtoarele Bosfor și Dardanele spre MENA, precum și eforturile diplomatice majore întreprinse de președintele turc Recep Tayyip Erdogan și ONU au forțat Moscova să încheie o înțelegere cu Ucraina, la sfârșitul lunii iulie 2022 și să lase navele civile încărcate cu grâne să părăsească porturile ucrainene către Marea Mediterană, printr-un coridor de transport prestabilit. Astfel, în cadrul inițiativei ONU de stabilire a unui coridor umanitar în Marea Neagră, denumită „*Black Sea Grain Initiative*”, SUA, Turcia, Federația Rusă și Ucraina controlează exportul ucrainean de grâne, precum și navele comerciale care părăsesc porturile din sudul Ucrainei¹⁰. Această criză prelungită a dus, practic, la înfometarea a încă 47 de milioane de locuitori din statele MENA, precum și la creșterea prețului grânelor cu 44%, așa cum afirmă World Food Program (WFP), ceea ce crește riscul unei recesiuni economice la nivel global (Mourenza 2022). În figura nr. 7 este prezentat volumul de comerț naval cu grâne al Ucrainei.

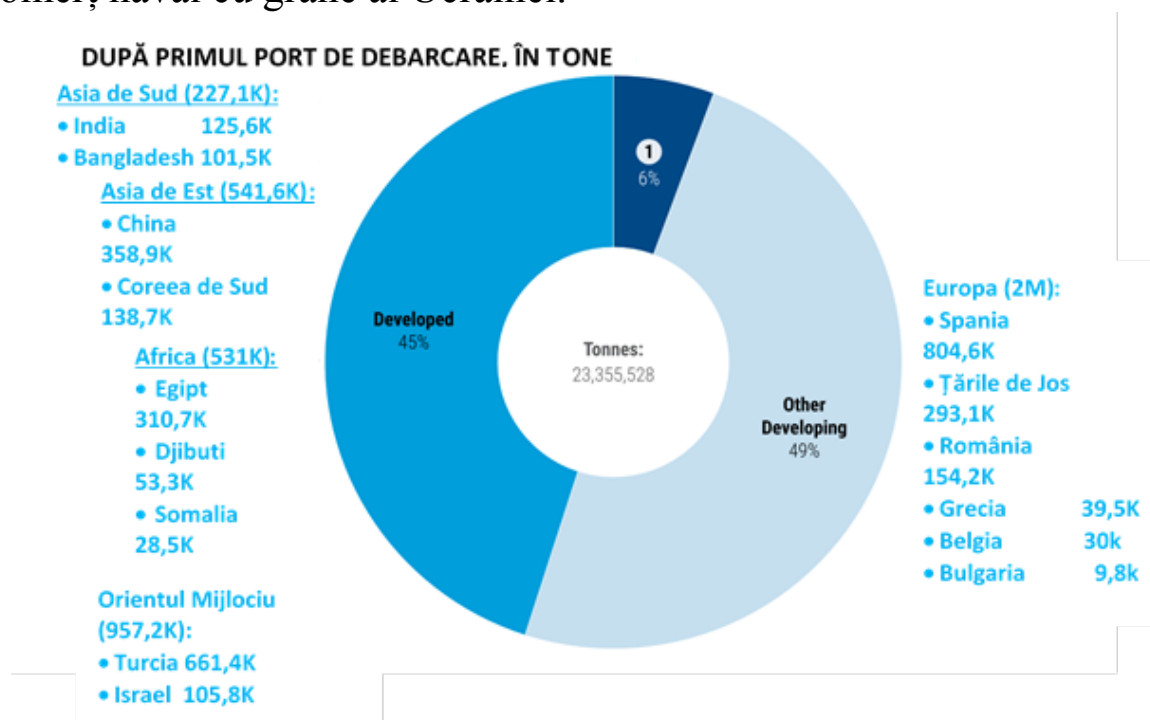

Figura nr. 7: Volumul de export naval de grâne al Ucrainei (The UNCTAD Team 2023)

¹⁰ La 18 martie 2023, „Inițiativa de transport al grânelor pe Marea Neagră” (BSGI) a fost extinsă cu încă șase luni, așa cum a anunțat purtătorul de cuvânt al ONU. Până în prezent, în cadrul BSGI s-au transportat circa 25 de milioane de tone de grâne și produse alimentare către 45 de țări, având ca efecte scăderea prețului la alimente și stabilizarea pieței de desfacere (The UN Spokesperson 2023).

Pe plan internațional, NATO, UE și Grupul G7 au organizat summituri extraordinare care să stabilească ce alte măsuri urgente mai trebuiau luate pentru sancționarea Moscovei și obligarea ei să înceteze ostilitățile, precum și amplificarea sprijinului economico-militar acordat Kievului. Aceste întâlniri la nivel înalt au stabilit:

A. la nivel aliat:

- asigurarea unui sprijin practic acordat Forțelor Armate ucrainene în domeniul cibernetic și al protecției împotriva armelor chimice, biologice, radiologice și nucleare (CBRN), precum și extinderea sprijinului umanitar acordat refugiaților, care vor fi adăpostiți în statele aliate de la graniță;

- creșterea donării de echipamente militare la standarde aliate din partea statelor membre și partenere;

- activarea planurilor aliate de apărare și creșterea prezenței înaintate a forțelor Alianței Nord-Atlantice în estul Europei, prin re poziționarea unor elemente din Forța de Răspuns a NATO (NRF), dislocarea a 40.000 de militari și constituirea a încă patru Grupări de luptă multinaționale (MNBGs) în Bulgaria, România, Slovacia și Ungaria;

- creșterea rezilienței naționale și invitarea Ucrainei, Finlandei și Suediei să acceadă la NATO (NATO Press 2022a).

B. la nivel european:

- extinderea măsurilor economico-financiare împotriva Federației Ruse și Belarusului în șase pachete mari de sancțiuni;

- asigurarea unui sprijin consistent și coordonat Kievului în plan umanitar, politico-diplomatic, financiar și economic;

- terminarea dependenței țărilor europene de gazul rusesc;

- încurajarea Republicii Moldova și Ucrainei să devină membre (The Digi24 Team 2022).

Pentru a permite coordonarea eforturilor statelor membre și partenere în sprijinirea economico-financiară și militară a Kievului, SUA, prin secretarul apărării Lloyd J. Austin III, a constituit, la sfârșitul lunii mai 2022, la Baza militară aeriană de la Ramstein, din Germania, un „*Grup de Contact pentru Apărarea Ucrainei (BROLL)*”, din care fac parte 47 de națiuni din toată lumea. Acesta s-a întâlnit, până în prezent, de cinci ori la nivel de miniștri și șefi ai apărării din statele membre, iar la câteva întruniri a participat și Secretarul General al NATO, Jens Stoltenberg (NATO Press 2022b).

Pe fondul ritmului scăzut al ofensivei spre vest, cauzat și de concentrarea efortului în zona de operații Donbas, începând cu luna iunie 2022 forțele ruse au trecut la consolidarea aliniamentelor atinse în zona de sud, săpând tranșee și construind fortificații pentru a menține controlul acestei regiuni. Acțiunile ofensive au continuat doar în partea centrală, unde au reușit să cucerească părți importante din zonele Lughansk și Donețk, iar în nord, în zona Harkov, au dat greș în recucerirea ei. Aceste nereușite au la bază și problemele de personal apărute în ultima perioadă, ca urmare a imposibilității declarării de către Kremlin a mobilizării generale și a folosirii de personal auxiliar (luptători ceceni atât voluntari, cât și membri ai unităților din Grada Națională cecenă a președintelui Ramazan Kadyrov), dar și existența dezbinare în lanțul de comandă din Teatrul rus de Operații, în special prin faptul că unul dintre verii președintelui cecen, Adam Delimkhanov, a fost desemnat comandantul acțiunilor militare din Mariupol (Kyiv Post 2022). Mai mult decât atât, această situație a modificat modul de acțiune al Forțelor Terestre ruse, concentrându-se, la finalul acestei etape, pe atacuri întreprinse cu subunități de valoare companie (până la 100 militari), având ca obiective anumite comune și sate, dar și intersecții mai importante din interiorul sau din proximitatea unor orașe.

Rezistența îndârjită a forțelor ucrainene, precum și lupta separatiștilor proruși au avut și reverberații regionale, chiar în rândul Comunității Statelor Independente (CSI) și, mai ales, în cadrul Organizației Tratatului de Securitate Colectivă (CSTO). Astfel, în Uzbekistan, populația s-a revoltat împotriva încercării președintelui Shavkat Mirziyoyev de a modifica Constituția și a restrânge drepturile constituționale ale provinciei autonome Karakalpakstan (40% din teritoriul țării) de a se autoproclama republică independentă. Acțiunile violente din luna iulie 2022 din capitala Nukus s-au soldat cu 18 morți, 243 de răniți și 516 arestări și a dus la impunerea Stării de urgență pe durata a o lună (Al Jazeera Staff 2022). Ca o consecință a acestor proteste, societatea uzbekă s-a divizat în două tabere, iar situația socio-politică a țării s-a deteriorat simțitor. Aceeași criză a avut loc și în provincia autonomă Gorno-Badakstan din Tadjikistan, unde o așa-zisă „*operație antiteroristă*”, lansată de președintele tadjic Emomali Rahmon împotriva crimei organizate, dar și asupra unor lideri locali influenți din zonă și sprijinită de Moscova juridic și informațional, a dus la ciocniri armate puternice, soldate cu 40 de morți, numeroși răniți

și multe arestări (RFE/RL Journalists 2022). Cu tot sprijinul oferit de Kremlin, Tadjikistanul s-a apropiat mai mult de China și a intrat în programul economic al Beijingului „*Belt and Road Initiative (BRI)*” privind construirea unor clădiri guvernamentale la Dushanbe.

O situație tensionată s-a văzut și în Kosovo, unde la începutul lunii august 2022 au avut loc dispute violente la granița dintre această provincie și Serbia, ca urmare a încercării primului ministru kosovar, Albin Kurti, de a obliga etnici sârbi să folosească plăci de înmatriculare kosovare pentru autovehicule și documente de intrare speciale atunci când se intră pe teritoriul Kosovo. Protestatarii sârbi au ridicat baricade în nordul provinciei Kosovo și au deschis focul asupra forțelor de ordine kosovare, iar forțele NATO de protecție (KFOR) au intrat în alertă (Hajdari 2022). Chiar și în urma amânării de către oficialitățile kosovare a aplicării acestor măsuri până la o dată ulterioară, tensiunile dintre Kosovo și Serbia au rămas ridicate, iar declarația Kremlinului privind susținerea unilaterală a Belgradului, chiar militar dacă va fi nevoie, (Redactia G4 Media 2022) a stârnit panică în rândul țărilor europene privind posibilitatea izbucnirii unui al doilea război în Europa (Ungureanu și Șerban 2022). Tensiunile din zonă au crescut și mai mult după anunțul făcut de președinta kosovară Vjosa Osmani privind solicitarea aderării Kosovo la UE, din luna decembrie 2022, urmat de construirea unor baricade antiacces în nordul provinciei. La rândul său, președintele sârb Aleksandar Vučić a pus trupele sârbe în alertă maximă, a solicitat sprijinul Kremlinului¹¹ și a cerut comandantului forțelor NATO KFOR să permită trimiterea a 1.000 de militari și polițiști sârbi în nordul Kosovo.

2.3. *Contraofensiva de toamnă a Forțelor Armate ucrainene*

Contraofensiva ucraineană din sudul și nordul Ucrainei, lansată la sfârșitul lunii august/începutul lunii septembrie 2022, a reprezentat mai mult o operație metodică de „*măcinare sistematică*” a forțelor ruse și a logisticii acestora, decât o acțiune de recucerire imediată a unei largi porțiuni de teritoriu. Ea a fost planificată, împreună cu consilierii militari americani, să înceapă concomitent pe două direcții – „NORD-

¹¹ Conform anunțului făcut de cotidianul Al Jazeera în 29 decembrie 2022, sprijinul rus s-a concretizat deja prin înființarea, la Belgrad, a unui „*centru de prietenie și cooperare*” de către Grupul paramilitar rus Wagner care permite trimiterea unor mercenari ruși în zonă (Cafiero 2022).

EST” și „SUD”. Pentru dezinformarea conducerii armatei ruse, Kievul a anunțat intenția de a ataca doar în sud, ceea ce a și făcut la sfârșitul lunii august, convingând Moscova să redisloce forțe din nord în zona Herson. Acest plan strategic de dezinformare și mascare a avut ca efect operativ un ritm mai redus de ofensivă la început, dar a permis lansarea unui contraatac surpriză în nord-estul țării, în regiunea Harkov, la începutul lunii septembrie.

Lansată, așa cum afirma președintele Zelenski, pentru „*eliberarea teritoriul ocupat de forțele ruse*”, această contraofensivă a fost caracterizată de „*acțiuni ușoare, dar eficiente, pentru degradarea sistematică a armatei lui Putin*”, precum și de faptul că „*trupele ucrainene au avut misiunea de a descoperi și distruge încet și etapizat sistemul de aprovizionare al logisticii operaționale a armatei ruse cu lovituri de artilerie și sisteme de arme de înaltă precizie*” (Gadzo and Ibrahim 2022). Ca urmare, contraofensiva ucraineană nu a avut ca rezultat imediat recucerirea rapidă a unor teritorii, ci perturbarea nodurilor logistice cheie care au sprijinit operațiile ruse în sud și distrugerea capacităților militare ale Federației Ruse din zonă și, mai ales, efectul psihologic atât asupra populației locale și comunității internaționale, cât și asupra rușilor.

Chiar dacă nu semnalizează terminarea războiului, această contraofensivă sugerează o schimbare a momentum-ului în favoarea Ucrainei. În ochii experților militari străini, de acum încolo Kievul va dicta locația și natura viitoarelor lupte, iar Moscova va avea doar puterea să reacționeze la campania militară a Ucrainei (Duggal 2022).

Așa cum afirma colonelul Taras Berezovets din Forțele Speciale ucrainene, intenția Comandamentului ucrainean Operațional de Sud, pe timpul contraatacurilor de recucerire a orașului Herson, a fost aceea de a proteja forțelor proprii și populația civilă din zonă, ajungându-se chiar la încetarea oricărei acțiuni ofensive dacă existau riscuri privind posibilitatea de pierderi de vieți omenești. Iar misiunea forțelor ucrainene a fost aceea de „*a elibera nu doar regiunea Herson, ci toate teritoriile ocupate, indiferent de cât timp le va lua*” (Gadzo și Ibrahim 2022). Pentru ucraineni și comunitatea internațională, recucerirea orașului Herson din mâinile rușilor a însemnat prima mare localitate recâștigată, care este și capitala unei regiuni importante.

Unul dintre criteriile care au stat la baza succesului parțial al contraofensivei ucrainene din sud l-a reprezentat moralul scăzut al

militarilor ruși, care sufereau de oboseală, pierderi mari și slaba asigurare cu materiale de logistică (uniforme, arme și rații alimentare) și chiar a salariilor. Se considera că soldații ruși erau demoralizați și că nu știau ce fac pe pământul ucrainean (Subramaniam, McCarthy and Woodyatt 2022). Acest factor perturbator a fost amplificat și de întârzierea trimiterii marilor unități din Corpul 3 de Armată rus în sudul Ucrainei, ca forță de întărire și înlocuire a pierderilor. Prevăzut inițial a se disloca în luna august 2022, acesta nu a ajuns în zonă nici la finele lunii noiembrie ale aceluiași an, ca urmare a slabei încadrări cu personal și instruirii acestuia, dotării cu armament vechi, neoperațional în proporție de 40% și nedeclarării, de către Moscova, a stării de mobilizare.

Cel mai mare succes pe care l-a avut contraofensiva ucraineană a fost totuși în nord, în regiunea Harkov. În numai câteva săptămâni, forțele ucrainene au reușit să recucerească o porțiune de aproximativ 8.000 de km², incluzând și două localități strategice – Kupiansk și Izyum –, considerate a fi baze logistice-cheie pentru armata rusă. Această victorie temporară a putut fi obținută ca urmare a unei prezențe slabe a forțelor ruse în zonă, o parte din acestea fiind redirecționate către sud, pentru a stopa acțiunile ofensive ucrainene din regiunea Herson, precum și a sprijinului material acordat de SUA, prin cele 16 sisteme „*High Mobility Artillery Rocket Systems M.142 HIMARS*”, donate de armata americană (Duggal 2022).

Ca o consecință a succesului armatei ucrainene în Harkov, a crescut numărul de emigranți din regiunile proruse din nord și centru care au fugit dincolo de graniță, ajungând, de la începutul conflictului, la peste șapte milioane de cetățeni ucraineni (Statistica Reserach Department 2023). De aceea, pentru a întări moralul populației din zonă și a celei proprii, precum și a trupelor sale și a demonstra uniunea de valori și interese a puterilor autoritare emergente, Kremlinul a organizat exercițiul operativ – strategic „*Vostok (Est) 2022*”, la care au participat peste 50.000 de militari și 5.000 de mari unități și unități, incluzând 140 aeronave de luptă și 60 de nave de război și sprijin din Rusia, China, India, Belarus, Mongolia și Tadjikistan (Subramaniam, Guy și Vogt 2022).

Imediat după anunțul comun făcut de liderii regiunilor separatiste din estul Ucrainei privind organizarea de referendumuri pentru desprinderea lor de Kiev și unirea cu Federația Rusă, (Dojan 2022)

președintele rus Vladimir Putin a ordonat mobilizarea parțială pe întreg teritoriul țării, chemând sub arme 300.000 de rezerviști cu reală experiență militară, crescând producția internă de armamente și împiedicând militarii aflați sub arme să-și întrerupă contractele cu armata. (Dojan și Costiță 2022). Anunțul privind mobilizarea parțială a declanșat ample proteste în 37 de orașe rusești, incluzând Saint Petersburg și Moscova și a dus la arestarea a circa 1.200 de protestatari (Euronews with AP 2022). Aceste mișcări sociale, primele de la declanșarea „*operației militare speciale*” în Ucraina, au forțat Duma de stat să înăsprească legea privind dezertarea, predarea și jaful făcut de militari și să introducă noi pedepse referitoare la refuzul de a participa la război, participarea la proteste de stradă neautorizate și răspândirea de zvonuri false (Dojan și Costiță 2022). O altă consecință rapidă a mobilizării a constat în apariția unor valuri mari de emigranți ruși care au fugit în unele state vecine din nordul Europei (Finlanda), Asia Centrală (Kazakstan și Kirghistan) și Caucazul de Sud (Georgia). Acest flux de emigranți, considerați ilegali de către Kremlin, a crescut tensiunile politice interstatale cu Moscova, precum și cele sociale din zonă. (Sherwin 2022)

În următoarele patru zile (23 - 27 septembrie 2022), oficialii din regiunile Lughansk, Donețsk, sudul Herson-ului și zona ocupată a Zaporizhzhiei au organizat așa-numitul „*vot al rușinii*” pentru unirea cu Federația Rusă, vot care a fost confirmat de Moscova prin anunțarea oficială a anexării acestor provincii și a amenințării cu folosirea „*întregii game de arme convenționale și nucleare*” aflate la dispoziția Kremlinului în cazul „*unui atac asupra teritoriilor ruse*” (The Visual Journal Team 2022). Atât votul celor patru regiuni ucrainene, cât și anunțul făcut de președintele rus Vladimir Putin privind anexarea lor, au fost condamnate de ONU, SUA și unele state Occidentale, iar Secretarul General al ONU a pregătit imediat un proiect de Rezoluție a Consiliului de Securitate pentru nerecunoașterea acestor anexări. Din cei 15 membri ai Consiliului de Securitate al ONU, Federația Rusă a votat împotriva, patru țări s-au abținut (Brazilia, China, Gabon și India), iar 10 au fost pentru. Cu toate acestea, Adunarea Generală a ONU a adoptat, pe 12 octombrie 2022, cu o largă majoritate (143 de state au votat pentru, cinci împotriva – Federația Rusă, Siria, Nicaragua, R.P.D. Coreeană și Belarus -, iar 35 de țări s-au abținut, inclusiv India și China), Rezoluția A/ES-11/L.5 de condamnare a anexării ilegale de

către Federația Rusă a unor teritorii ucrainene, intitulată „*Integritatea teritorială a Ucrainei – apărarea principiilor Cartei ONU*” (The UN Team 2022). Iar președintele ucrainean Volodimir Zelenski a anunțat, la sfârșitul lunii septembrie, că țara sa va solicita o aderare „*accelerată*” la NATO.

Măsurile întreprinse de Kremlin la sfârșitul lunii septembrie 2022 sunt considerate de comunitatea internațională ca o escaladare a conflictului din partea Federației Ruse, într-o încercare disperată de a realiza o punte de legătură între Peninsula Crimeea și regiunea Donbas (figura nr. 8). Declarând că Occidentul și NATO folosesc situația din Ucraina pentru a declanșa un război proximi cu Federația Rusă, ce se poate transforma rapid într-un al Treilea Război Mondial, Moscova a continuat să amenințe cu folosirea armelor nucleare, îndeosebi cele tactice, atât împotriva forțelor ucrainene care ar încerca să recucerească teritoriile considerate de acum rusești ale celor patru provincii separatiste, dar și împotriva țărilor aliate și parteneri care sprijină militar Kievul.

Figura nr. 8: Anexarea celor patru regiuni ucrainene de către Federația Rusă (Stepanenko, și alții 2022)

În acest context, lansarea de către Republica Populară Democrată Coreeană a unei rachete balistice nucleare pe deasupra Japoniei, în data de 4 octombrie 2022, a căpătat o altă însemnătate strategică, mai ales că această țară este un aliat apropiat al Kremlinului, iar acțiunea propriu-zisă a vrut să demonstreze că rușii nu se joacă cu amenințarea nucleară. O conotație asemănătoare au avut-o și ciocnirile de la granița azero-armeană, de la mijlocul lunii septembrie 2022, care s-au soldat cu câțiva zeci de militari morți de o parte și de alta, cu cucerirea a 10 km² din teritoriul Armeniei și cu solicitarea guvernului armean pentru sprijinul militar al Federației Ruse și al CSTO în soluționarea conflictului (Sands 2022). Aceeași conotație au avut-o și ciocnirile violente de la granița kârkâzo-tadjică, izbucnite la 14 septembrie 2022, în care polițiile de frontieră ale celor două foste state sovietice au deschis focul pentru unele neînțelegeri privind o porțiune de graniță, rezultând peste 100 de morți (41 de tadjici și 59 de kârkâzi), sute de răniți și incendierea a numeroase locuințe în circa zece sate din zonă. Reluând o mai veche dispută teritorială de anul trecut¹², forțele de grăniceri ale celor două state au folosit rachete Grad și drone de luptă Bayraktar, distrugând peste 300 de infrastructuri civile (școli, spitale și piețe alimentare) și forțând aproximativ 137.000 de locuitori să fie relocați din zona conflictului (Sultanalieva 2022). Conflictul s-a încheiat cu un acord de încetare a focului, odată cu anunțul privind mobilizarea parțială făcut de președintele Putin, dar și cu refuzul Bișkekului de a mai participa la exercițiul anual comun organizat de CSTO „*Frăția indestructibilă 2022*”¹³. Același lucru s-a întâmplat și cu retragerea Erevanului de la participarea cu trupe la exercițiile din Kazahstan, din luna septembrie 2022, ca urmare a refuzului Moscovei și al celorlalte state membre ale CSTO de a-l ajuta militar (Nețoiu 2022). Aceste refuzuri repetate demonstrează că efectele războiului din Ucraina s-au extins și asupra alianței fostelor republici sovietice. Iar prezența forțelor ruse în aceste state a scăzut simțitor, ca urmare a necesității suplimentării trupelor care luptă în Ucraina. Și Mongolia a fost scuturată, în repetate rânduri, de

¹² În luna aprilie 2021 au avut loc ostilități similare în aceeași regiune, cu circa 50 de morți și sute de răniți din rândul populației civile, precum și cu evacuarea a circa 58.000 de persoane.

¹³ La exercițiul comun al CSTO (fondată la începutul anilor '90, după prăbușirea URSS) „*Frăția indestructibilă 2022*” urmau să participe cele șase state membre – Rusia, Armenia, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan și Tadjikistan –, alături de observatori din alte cinci state, printre care Serbia, Siria și Uzbekistan. Exercițiul ar fi avut ca temă misiunile de asigurare a păcii, dar a fost anulat chiar cu o zi înainte să înceapă.

revolte sociale de amploare îndreptate împotriva corupției autorităților centrale și a exportului de cărbune spre China, scoțând în evidență schimbările geopolitice ale situației de securitate din Asia Centrală și de Est după izbucnirea războiului ruso-ucrainean.

La rândul ei, disputa acerbă dintre Federația Rusă și Uniunea Europeană privind aprovizionarea cu gaze naturale versus reducerea sancțiunilor economico-financiare a fost acutizată de „*actul de sabotaj*” din 26 septembrie 2022, în care toate conductele subacvatice ruse ale Nord Stream 1 și 2 din largul coastei Suediei la Marea Baltică au explodat, cauzând cea mai mare erupție de metan din istorie și generând o reală criză de poluare marină pe o distanță de 1 km, extrem de greu de izolat și gestionat (Meredith 2022). Până în prezent, nu s-au putut determina autorii sabotajului, deși multe țări europene arată către Moscova, iar Kremlinul a acuzat implicarea teroristă a Marii Britanii, iar mai recent a Suediei, după descoperirea a patru găuri în cele trei conducte, din care una de 50 m la conducta Nord Stream 1 și aprobarea participării procurorilor ruși la anchetă.

O acțiune tactică, dar cu efecte strategice, realizată cu succes de către armata ucraineană, a constat în aruncarea parțială în aer a podului de peste strâmtoarea Kerchi, cel mai mare pod din Europa (construit de ruși în 2018), având o lungime de 19 km și reprezentând o infrastructură critică de importanță strategică pentru logistica armatei ruse – leagă Peninsula Crimeea de Federația Rusă. Kievul a folosit mișcarea de partizani din teritoriile ocupate, aflată în creștere¹⁴, ai căror luptători au condus un camion-capcană și au reușit să neutralizeze temporar o arteră de circulație și linia de cale ferată de pe pod¹⁵, doar la o zi după ce

¹⁴ Luptătorii din cadrul grupurilor ucrainene de partizani din teritoriile vremelnic ocupate sunt antrenați, consiliați și înzestrați de forțele ucrainene pentru operații speciale. Ei sunt instruiți în arta sabotajului, tactici de tip „lovește-și-fugi”, comunicații ascunse și abilitatea de a sta invizibili în cadrul populației locale. Pe lângă sarcina de observare și culegere de informații din zonă, partizanii au desfășurat și acțiuni de ucidere a unor militari ruși și a informatorilor acestora. În prezent, astfel de grupuri de partizani s-au raportat în orașele Herson, Melitopol și Nova Kakhovka.

¹⁵ Conform ziarului rus Moskovsky Komsomolets, o altă posibilitate, neconfirmată oficial încă, se referă la o acțiune de crimă organizată desfășurată de ceceni împotriva judecătorului rus „*neobișnuit de independent și incoruptibil*”, Serghei Maslov, care era implicat în procesul fetei președintelui cecen Ramzan Kadyrov, un prieten apropiat al președintelui Putin, dar și într-un alt proces al gigantului energetic de stat Gazprom și care a și murit în urma prăbușirii mașinii sale în mare, odată cu o parte a podului.

președintele rus Vladimir Putin și-a sărbătorit împlinirea vârstei de 70 de ani (Gatopoulos 2022). Pe lângă efectul militar strategic, această acțiune a avut și un larg ecou demoralizator printre militarii ruși care luptă în sud, dar și pentru populația rusă, fiind ucise cel puțin trei persoane în deflagrație. Ca răspuns, considerând această acțiune drept „*un act terorist*” și un afront personal, președintele Putin a numit un nou comandant al „*operației militare speciale*” din Ucraina, în persoana generalului Sergei Surovikin¹⁶ și a ordonat lansarea imediată a unor represalii sub forma celor mai mari raiduri aeriene de la începutul războiului, cu drone de luptă și rachete, asupra infrastructurii critice din capitala Kiev și alte 40 de orașe din vestul țării (orașele Lyov, Termopil și Zhytomyr, zona centrală (Nipru și Kremenchuk), est (Harkov și Sumy) și sud (Zaporizhzhia, Nikopol, Nikolaev și Berislav) (Hunder și Landay 2022). Aceste atacuri aeriene ruse, reunite sub „*Operația Dark Skies*”, au avut drept scop principal distrugerea/neutralizarea serviciilor asigurate către populație (îndeosebi electricitate și căldură), lăsând localitățile lovite fără servicii, precum și oprirea exportului de curent electric spre Europa¹⁷. Mai mult, Kremlinul a anunțat naționalizarea centralei nucleare de la Zaporojie și a ordonat legea marțială în cele patru regiuni ucrainene anexate ilegal¹⁸, ceea ce a

¹⁶ Generalul Sergei Surovikin este ofițer de infanterie și are 55 ani. A comandat Districtul Militar de Sud, având o mare experiență în contracararea contraofensivei forțelor ucrainene, dar a fost și șeful Forțelor Aeriene ruse și a participat la al doilea război din Cecenia și la războiul din Siria. A stat șase luni în închisoare după puciul nereușit din august 1991 împotriva lui Gorbaciov și este pe lista de sancțiuni a UE. Este considerat un comandat nemilos, care nu ia în seamă subordonații și are un temperament agresiv.

¹⁷ Se estimează că în aceste raiduri aeriene 50% din uzinele electrice ucrainene au fost distruse sau neutralizate, ceea ce a produs o largă penurie de curent în întreaga țară, lăsând fără curent electric capitala Kiev, orașele Vinnytsia (în sud-vest), Sumi (în nord) și Odesa (la Marea Neagră). Mai mult, se estimează că această penurie de curent va dura până la sfârșitul lunii martie 2023.

¹⁸ Legea marțială în regiunile Donețk, Lugansk, Zaporizhzhia și Herson a intrat în vigoare în noaptea de 20/21.10.2022 și prevedea ca, în caz de nevoie, puterea să treacă la armată, iar autoritățile să poată naționaliza bunuri și companii private sau să sune mobilizarea militară. Cu acest prilej, s-a solicitat rezidenților proruși ce locuiesc pe malul vestic al fluviului Nipru, îndeosebi în regiunea din sudul Hersonului, să se evacueze în Federația Rusă (aproximativ 60.000 de oameni) și s-a precizat că intrarea în cele patru provincii se poate face doar pe bază de documente speciale de trecere, eliberate de comandanții militari ruși.

declanșat o reacție de protest la nivel european și internațional. În replică, președintele ucrainean Volodimir Zelinski a decis creșterea rezilienței naționale, prin crearea de puncte mobile tari ale infrastructurii critice în orașe, comune și sate, denumite „*centre invincibile*”¹⁹, care să asigure continuarea serviciilor către populație, îndeosebi în producerea și aprovizionarea cu energie (Ellyatt și Macias 2022). Aceste centre au fost echipate cu generatoare importate din statele europene.

Pentru a escalada și mai mult tensiunile din zonă, președintele belarus Alexander Lukașenko a ordonat trupelor sale să se disloce la granița cu Ucraina, în comun cu cele ruse, acuzând Kievul că plănuiește să atace Belarusul, împreună cu susținătorii lui occidentali. Cu toate acestea, s-a considerat puțin probabilă lansarea unei ofensive terestre comune ruso-belaruse asupra forțelor ucrainene care acționează în zona Harkov, întrucât transporturile militare cu trenul spre Peninsula Crimeea și Rostov au fost îndreptate mai mult spre aprovizionarea forțelor ruse cu tehnică militară prepoziționată în Belarus sau aparținând acestei țări (tancuri „*T-72*”, camioane „*Ural*” și lansatoare de rachete sol-aer „*Tor-M2*”) și muniții din depozitele armatei belaruse, decât formării unor grupări ofensive mixte în sudul Belarusului (C. Soare 2023). În plus, Teheranul și-a întărit angajamentul de a furniza suplimentar arme Moscovei²⁰, constând în drone de atac „*Shahed-136*” (drone „kamikaze”) și „*Mohajer-6*” (muniție întârziatoare/loitering munition) și rachete balistice sol-sol cu bătaie mică „*Fateh-110*” (raza de acțiune 300 km) și „*Zolfaghar*” (raza de acțiune 700 km), precum și specialiștii militari necesari pregătirii unităților ruse pentru lansarea dronelor „kamikaze” și 40 de centrale necesare exploatării gazelor

¹⁹ Așa cum precizează revista Reuters într-un articol din 23 noiembrie 2022, aceste „centre invizibile” vor fi organizate pe timpul iernii în toată Ucraina și vor asigura electricitate, căldură, apă, internet, conectivitate pentru telefonie mobilă și servicii farmaceutice fără plată și în regim continuu – sursa <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-setting-up-invincibility-centres-help-provide-heat-water-2022-11-22/>, accesată la 23.11.2022.

²⁰ Această livrare de arme este considerată de țările occidentale drept o încălcare a Rezoluției Consiliului de Securitate al ONU nr. 2231 (2015) privind problematica nucleară iraniană.

naturale²¹, fapt ce a convins Israelul să revină la politica sa de neutralitate privind livrarea de arme către Kiev, iar SUA și UE să aplice unele sancțiuni economico-financiare Iranului (Chulov și Sabbagh 2023). Tot ca o consecință a acestui sprijin militar indirect, au avut loc manifestații de amploare în capitala Teheran, în lunile septembrie și octombrie, soldate cu moartea a cel puțin 240 de civili și arestarea a 14.000 protestatari (The Associated Press Team 2022b).

Între timp, retorica președintelui rus Vladimir Putin privind amenințarea cu folosirea armelor nucleare pentru apărarea integrității sale teritoriale dacă NATO va interveni direct în conflict s-a intensificat, cuprinzând și protecția nucleară a celor patru provincii ucrainene anexate ilegal (Baranovska 2022). Această retorică a fost exacerbată de demonstrația de forță a președintelui Putin, care a început să poarte după el celebra servietă nucleară „Cheget”²², precum și de desfășurarea exercițiului nuclear strategic „Grom (Tunetul) 2022” la mijlocul lunii octombrie 2022, cu scopul redislocării forțelor sale nucleare strategice și executarea unor teste de lansare a rachetelor nucleare, inclusiv în Marea Neagră. În plus, acest exercițiu și-a propus echiparea avioanelor Su-25 belaruse cu bombe nucleare ruse și antrenarea piloților acestora pentru lansarea lor, precum și dislocarea în Belarus a unor sisteme de rachete tactice „Iskander-M” cu încărcătură duală (Kristensen 2022). Considerând că această amenințare a adus lumea la o iminentă „catastrofă nucleară” ca pe timpul „crizei rachetelor din Cuba” (1962), Alianța Nord-Atlantică și-a întărit postura sa de descurajare nucleară, pe timpul desfășurării Reuniunii miniștrilor

²¹ Administrația americană afirmă că deja acești instructori militari iranieni sunt dislocați în Peninsula Crimeea, pentru a ajuta armata rusă să lanseze drone kamikaze asupra Ucrainei.

²² „Cheget” este denumirea dată de ruși servietelor nucleare, echivalente ale „fotbalului nuclear” american (poreclă dată de administrația americană valizei cu codurile nucleare a președintelui SUA). Se presupune că ar fi vorba de trei astfel de serviete – una la președinte, alta la ministrul apărării și a treia la șeful Statului Major –, care fac parte din Sistemul automat de comandă-control al Forțelor Nucleare Strategice ruse „Kazbek”. Au fost concepute de administrația lui Iuri Andropov la începutul anilor 1980 și au intrat în circulație în martie 1985, odată cu preluarea funcției de secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice de către Mihail Gorbaciov.

apărării din 12-13 octombrie 2022, la Cartierul General al NATO de la Bruxelles. La această reuniune s-au stabilit: desfășurarea, în perioada 17-30 octombrie, a exercițiului nuclear strategic aliat „*Steadfast Noon 2022*”²³ în Europa, după doi ani de întrerupere, creșterea sprijinului acordat Ucrainei în cadrul Pachetului NATO comprehensiv de asistență (prin includerea a câteva sute de echipamente de bruijă antidronă, pe lângă carburanți, haine de iarnă și medicamente), dublarea prezenței navale aliate în Marea Baltică și Marea Nordului (30 de nave sprijinite de aviație navală și submarine), aprobarea posibilității modificării prezenței aliate înaintate în estul Europei de la nivel batalion la cel de brigadă, mărirea cantităților de stocuri de muniții și echipamente, folosirea Procesului NATO de planificare a apărării (NDPP) pentru a lansa comenzi pe termen lung către industriile naționale de apărare, întărirea schimbului de informații și supraveghere în toate domeniile operaționale, întărirea rezilienței infrastructurii energetice și cibernetice, precum și întărirea apărării aliate integrate aeriene și antirachetă – participarea a 15 state aliate²⁴, printre care și România, la noua inițiativă „*European Sky Shield Initiative (ESSI)*”, lansată de Germania cu scopul realizării unui sistem european de apărare aeriană și antirachetă prin achiziții comune ale sistemelor Arrow-3 și Patriot (Stoltenberg 2022).

Un al doilea plan strategic de dezinformare a fost lansat de Kiev la mijlocul lunii octombrie, privind convingerea oficialităților și

²³ Exercițiul nuclear strategic aliat „*Steadfast Noon*” are loc anual, se desfășoară pe durata a două săptămâni și cuprinde o componentă nucleară și una convențională. Anul acesta, componenta nucleară va exersa atât o Escadrilă nucleară strategică B-52 de la baza aeriană americană Minot AFB, cât și abilitatea Escadrelor nucleare tactice europene de a lansa bombe americane gravitaționale nucleare B61 – se estimează că sunt 100 de astfel de bombe dispuse în șase baze aeriene în Europa – Klein Broge în Belgia, Buchel în Germania, Ghedi și Aviano în Italia, Vokel în Țările de Jos și Incirlik în Turcia, iar piloți din Germania, Italia, Țările de Jos și Turcia (deocamdată, rolul ei este stopat) au avioanele dotate cu astfel de bombe și au fost antrenați să le lanseze, conform unui acord special de împărțire a responsabilităților nucleare. Celelalte 14 țări participante la exercițiu au acționat cu capabilități convenționale, conform programului SNOWCAT.

²⁴ Cele 15 state aliate semnatare a Scrisorii de intenție pentru ESSI sunt: Belgia, Bulgaria, Republica Cehă, Estonia, Germania, Ungaria, Letonia, Lituania, Țările de Jos, Norvegia, România, Slovacia, Slovenia, Marea Britanie și Finlanda.

comandanților militari ruși despre iminența desfășurării unei acțiuni ofensive pe scară largă în sudul Hersonului, pentru a recuceri această provincie până la iarnă. Armata ucraineană a și efectuat patru atacuri demonstrative asupra localității Sukhanovo, situată în nordul provinciei Herson. Efectul operativ scontat prin această simulare de contraofensivă a fost acela de începere a retragerii forțelor ruse dincolo de fluviul Nipru spre sud și de creștere a tensiunii în rândul populației proruse. Posibilitatea unei noi umiliri a armatei ruse și creșterea neîncrederii populației locale în capacitatea de apărare a forțelor ruse au fost sporite și de amenințarea aruncării în aer a centralei electrice Kakhovka de pe fluviul Nipru, situată în amonte de capitala provinciei, ceea ce avea efecte negative asupra tuturor actorilor din zonă, inclusiv pierderi mari și pagube materiale în rândul civililor. Planul de dezinformare, combinat cu succesul acțiunilor ofensive ucrainene în regiune a forțat conducerea militară rusă să ordone începerea retragerii strategice pe malul estic al fluviului Nipru, începând cu 22 octombrie 2022. Pe lângă propriile forțe, armata rusă a evacuat și aproximativ 80.000 de civili și echipamentul greu, lăsând orașul Herson în mâinile ucrainenilor (The VOA News Team 2022c).

Între timp, forțele ucrainene au atacat cu drone aeriene și maritime navele ruse din portul Sevastopol, lovind patru din ele, printre care și fregata „*Amiral Makarov*”, mândria Flotei ruse din Marea Neagră (Marina 2022). Au mai aruncat în aer, prin forțele pentru operații speciale, patru elicoptere de recunoaștere și atac K2-52 „*Aligator*” (Hokum B) de pe baza aeriană Veretie din regiunea Pskov²⁵ a Federației Ruse (Păcurar 2022). Ca răspuns, Moscova l-a informat pe Secretarul General al ONU, Antonio Guterres, despre suspendarea acordului ce permitea exportul de cereale prin porturile ucrainene pe o durată nedeterminată, indicând și participarea unor experți britanici la acest „act terorist” asupra navelor care asigurau securitatea coridorului pentru cereale (Păvălucă 2020). În plus, armata rusă a sporit atacurile cu rachete și drone „*kamikaze*” asupra sistemului energetic ucrainean, lăsând aproape patru milioane de locuitori fără apă și electricitate în capitala Kiev și regiunea sa, precum și în provinciile Jitomir (centru-vest), Poltava, Cherkassy și Kirovograd în centru, Rivne (vest), Harkov

²⁵ Districtul Ostrov din regiunea Pskov, unde se află baza aeriană Veretie, este situat în vestul Rusiei, aproape de granița cu Estonia și Letonia, la o distanță de circa 600 de kilometri în linie dreaptă de granița cu Ucraina.

(est), Cernigov și Sumî în nord (Păcurar 2022). Două din aceste rachete au lovit orașul Cernăuți, în apropierea graniței cu România, iar o rachetă a căzut în nordul Republicii Moldova, la granița cu Ucraina. De asemenea, alte două rachete au căzut pe teritoriul Poloniei, omorând două persoane și provocând mai multe pagube materiale.

În data de 18 noiembrie 2022, forțele ucrainene au reușit să coordoneze un atac asupra unui terminal petrolifer în portul Novorossiysk, amenințând astfel siguranța bazei de submarine și a flotilei de nave de debarcare ale Flotei ruse a Mării Negre, redislocate în acest port. Amenințarea este cu atât mai mare cu cât aceste nave de debarcare, foarte vulnerabile, erau folosite și ca mijloace de aprovizionare logistică a forțelor ruse din Ucraina, după neutralizarea podului de peste strâmtoarea Kerçi (Defence Intelligence 2022).

Se pare că și vremea și-a spus cuvântul în acțiunile de luptă din Ucraina. Astfel, la sfârșitul lunii octombrie 2022, armata ucraineană a afirmat că ploile de toamnă i-au încetinit acțiunile ofensive în regiunea Herson, iar oficialitățile de la Kiev au precizat că se tem de faptul că venirea iernii, coroborată cu politica dură a Kremlinului de distrugere a infrastructurii energetice ucrainene cu 30%, cu criza alimentară din localități și cu scăderea veniturilor locuitorilor, ca urmare a distrugerii infrastructurii economice, va duce la o adevărată catastrofă umanitară (Jucan 2022). Această situație ar putea să diminueze moralul trupelor, să scadă susținerea logistică internațională și sprijinul asigurat de populație armatei ucrainene, precum și reziliența națională. Atât Kievul, cât și Moscova au afirmat că războiul va continua și pe timpul iernii, dar cu scopuri și abordări diferite.

În luna decembrie 2022, armata rusă a trecut la întărirea și extinderea pozițiilor defensive de-a lungul frontierei recunoscute internațional cu Ucraina, săpând șanțuri de apărare și construind obstacole proiectate să respingă un atac cu capacități ucrainene mecanizate. Totodată, au existat semnale prin care președintele rus Vladimir Putin ar încerca să înceapă discuțiile de pace cu SUA, dar doar cu scopul de a câștiga timp pentru refacerea puterii sale militare, prin regruparea și înlocuirea unor forțe, ca în primăvară să continue războiul într-o manieră și mai agresivă, până la atingerea obiectivului final (Roșu 2022).

În plus și situația politico-socială din țara vecină, Republica Moldova, pare să se deterioreze, unde câteva mii de persoane au

protestat pe străzile Chișinăului, în toată luna octombrie 2022, cerând demisia guvernului prooccidental și al președintei Maia Sandu. Neliniștea provocată de războiul ruso-ucrainean de la graniță, plus furia cauzată de creșterile în spirală a prețurilor la gazele naturale²⁶ și a inflației au scos oamenii în stradă, sub coordonarea partidului pro-rus ȘOR, rezultând ciocniri violente cu forțele de ordine (Călugăreanu 2022). La aceste mișcări sociale antiguvern și antipreședinte s-a alăturat și partidul socialist PSRM, care a multiplicat aceste proteste în alte circa 20 de centre raionale (Călugăreanu, Moldova este o țintă a Rusiei 2022). Ca să inflameze și mai mult spiritele și să tulbure situația socială din Republica Moldova, firma rusească Gazprom a anunțat intenția sa de a reduce volumului de gaz către Moldovagaz și alte țări europene pe timpul iernii, iar Transnistria a acuzat autoritățile moldovene, prin scrisori trimise la ONU și OSCE, că au luat măsuri antisociale de reducere a consumului de gaze naturale (Kiss 2022).

O situație similară, dar mai dificilă, o are și populația kurdă din Turcia, Siria, Iran și Irak, considerată de autoritățile de la Ankara și Teheran drept „*țapul ispășitor*” al atacurilor comune ale grupării kurde PKK (Kurdistan Workers' Party) și ale unităților siriene YPG (People's Protection Units) de la Istanbul, din 13 noiembrie 2022, precum și de implicarea în valurile de proteste naționale iraniene împotriva regimului ayatolahilor. Ca răspuns, aviația turcă a lansat operația aeriană „*Sword-Claw*”, începând cu 20 noiembrie 2022, bombardând grupările kurde din Siria, iar Iranul a trecut la bombardarea Kurdistanului irakian, unde activează principalele partide kurde iraniene. Președintele turc Recep Tayyip Erdogan a anunțat intenția de a lansa și o nouă operație terestră în Siria, asupra orașului-simbol Kobane din nord, preluat de kurzi de la gruparea teroristă „*Stat Islamic*” (Daou 2022). Acuzând, pe lângă partidele kurde iraniene și Arabia Saudită, SUA și Israelul de amestecul în mișcarea masivă de protest antishiită de pe tot cuprinsul țării, ayatolahul Ali Khamenei a intensificat acțiunile teroriste în aceste țări, îndeosebi în Israel. Astfel, în luna noiembrie 2022, au avut loc câteva atacuri teroriste cu mijloace improvizate, cuțite și mașini-berbece, precum și răpiri de persoane pe malul de vest al Iordanului (West Bank) și în Ierusalim, soldate cu cinci morți și zeci de răniți din rândul

²⁶ La data de 28.10.2022, autoritatea de reglementare a gazelor din Republica Moldova a majorat prețurile cu 27% pentru consumatorii casnici.

israelienilor. Ca răspuns, Forțele de apărare israeliene (IDF) au executat mai multe raiduri nocturne de căutare și arestare a suspecților înarmați în West Bank, ucigând mai mult de 130 de militanți palestinieni (Bateman și Gritten 2022).

Așa cum afirma generalul (r) Ben Hodges, fost comandant al Forțelor Terestre americane în Europa (USAREUR), pe timpul Conferinței internaționale Gândirea Militară Românească, organizată de Statul Major român al Apărării în 15-16 noiembrie 2022 la Cercul Militar Național București, armata ucraineană a obținut la Herson un „*momentum ireversibil*”, considerat drept începutul sfârșitului dominației ruse în zonă. Pentru a exploata acest momentum, intenția militară a Kievului este aceea de a întări pozițiile ocupate în sud, a continua contraofensiva în est (în regiunea Donbas), a-și reface puterea militară și a trece, la începutul anului 2023, la eliberarea Peninsulei Crimeea până în vara aceluiași an. Intuind această posibilă manevră ofensivă, trupele ruse au început deja să amenajeze poziții tari defensive în nordul peninsulei.

3. Obiectivele atinse de cele două părți beligerante la finele anului 2022

În analiza modului de îndeplinire a obiectivelor politico-militare ale celor două părți beligerante am avut anumite **limitări**, îndeosebi temporale, ca urmare a extinderii războiului ruso-ucrainean dincolo de anul 2022, unele constrângeri informaționale privind amalgamul și diversitatea comunicării strategice a tuturor actorilor implicați, mai ales ca urmare a numărului mare de fake news și a necunoașterii limbii ruse la un nivel ridicat, dar și limitări de natură geostrategică, în sensul necunoașterii exacte a scopului politic real (nedeclarat) al Federației Ruse. Și aceasta pentru că, pe parcursul desfășurării „*operației militare speciale*” ruse, liderul de la Kremlin și-a schimbat obiectivele politico-militare propuse inițial și declarate, în funcție de desfășurarea evenimentelor.

Din punct de vedere politic, obiectivul personal al președintelui rus Vladimir Putin l-a reprezentat și continuă să-l reprezinte re alegerea sa în actuala funcție, pe timpul alegerilor prezidențiale din 2024. Acest demers l-a avut și în primii săi ani de președinție, când și-a bazat campania electorală pe învingerea cecenilor. Pentru acest obiectiv are nevoie de o victorie în fața propriilor alegători și de folosire

a domeniului financiar ca un mijloc de obținere a acestei victorii, dar și de control al situației interne deteriorate. Astfel, în domeniul financiar Kremlinul a reușit să mențină o tendință de creștere constantă a bugetelor destinate apărării și securității²⁷ (figura nr. 9), în detrimentul altor priorități economice, sociale și de infrastructură și fără a încerca să rezolve problemele majore avute de 10 ani încoace. Așa cum afirmă agenția Reuters, pentru anul 2023 se întrevide o creștere a acestor două bugete cu circa 50% față de 2022, ajungând la 9,4 miliarde de ruble (155 miliarde USD), adică la un nivel record pentru Moscova (Korsusnkaya 2022).

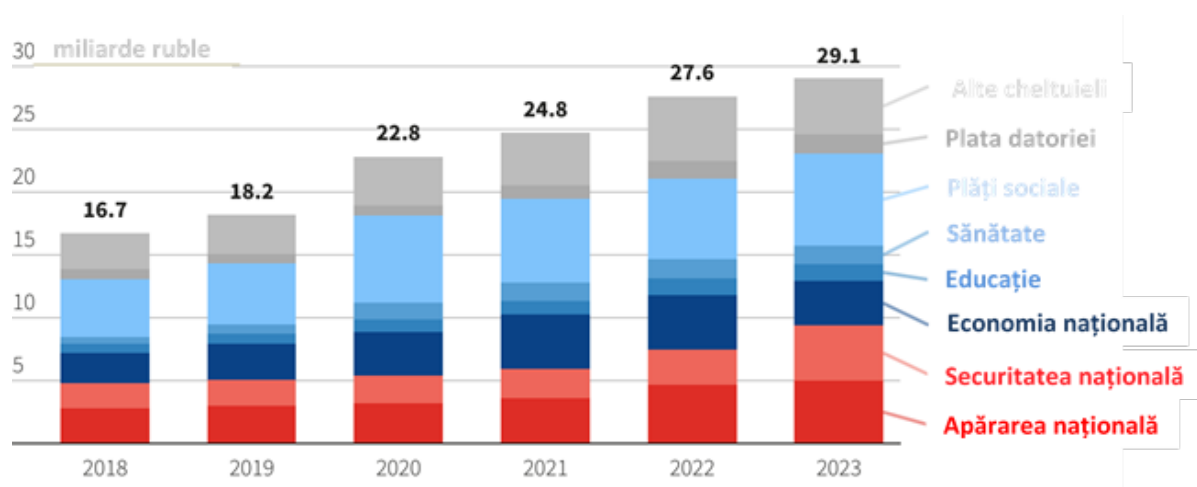

Figura nr. 9: Bugetul de cheltuieli al Federației Ruse pe timpul președintelui Putin (2018 - 2023) (Korsunskaya 2022)

Declarațiile politice oficiale făcute de președintele Putin pentru cea de-a patra realegere a sa în funcția de președinte al Federației Ruse (în 2018) și care prevedeau un număr de 13 proiecte naționale pentru a dezvolta țara și a o ridica la rangul de a cincea putere economică mondială până în 2024, au rămas simple promisiuni electorale (Echipa Digi 24 2018). Ele oricum au fost amânate anul trecut, pe timpul pandemiei de coronavirus, pentru 2030, dar sancțiunile economico-financiare din partea Occidentului, creșterea ratei inflației și a împrumuturilor, precum și costurile ridicate ale prelungirii războiului în Ucraina, vor face imposibilă atingerea acestui obiectiv.

²⁷ În sistemul financiar rus, bugetul securității include activitatea Comitetului de investigații, plata biroului procurorilor, serviciu de închisori, precum și Garda Națională (Korsusnkaya 2022).

Din punct de vedere militar, obiectivele cele două părți beligerante au fost realizate doar parțial. Astfel, armata rusă a reușit să alipească „patriei mamă” alte patru autoproclamate republici ucrainene – Luhansk, Donețk, Herson și Zaporojie –, iar armata ucraineană a eliberat zona de nord a Harkovului, până la graniță și a respins forțele ruse dincolo de fluviul Nipru, în provincia Herson. Situația liniei frontului ruso-ucrainean la sfârșitul anului 2022 este prezentată în figura nr. 10. Perioada de iarnă va reprezenta o stagnare a ofensivei de ambele părți, cu intenția de a se regrupa, a-și aduce forțe proaspete și a continua războiul în primăvară. Ambele părți participante se gândesc să-și reia ofensiva/contraofensiva, iar armata ucraineană are resursele necesare să mențină presiunea asupra forțelor ruse, îndeosebi în regiunea Donbas.

Figura nr. 10: Dispunerea și acțiunile beligeranților la finele anului 2022 (Stepanenko, Hird, și alții 2022)

Din punct de vedere al obiectivelor politicii externe, doar Ucraina și-a atins toate obiectivele propuse, reușind să obțină un sprijin regional

și global considerabil și ajutorul tuturor organizațiilor economice, de securitate și apărare europene și internaționale. Este necesar să continue această abordare și să mențină suportul internațional și pe timpul iernii.

Specialiștii militari și analiștii politici occidentali întrevăd cinci căi posibile pentru continuarea acestui conflict în anul 2023 (The BBC Team 2022). Prima o reprezintă dorința Kremlinului de a relua ofensiva în primăvară, aducând pe front toți cei 300.000 de rezerviști mobilizați și antrenați. Rezultatul acestei noi ofensive ruse va reprezenta o condiție-cheie a viitorului Ucrainei și a continuării sau terminării războiului în regiune. Pe timpul iernii, forțele ruse vor continua, probabil, strategia războiului de uzură, lovind aerian infrastructura energetică ucraineană și punctele-cheie din adâncime (The BBC Team 2022).

O a doua alternativă este dată de determinarea Kievului de a-și recâștiga teritoriile ocupate de ruși, incluzând cele patru autoproclamate republici și Peninsula Crimeea, până în primăvara anului 2023. Așa cum, de altfel, a și promis președintele Volodimir Zelenski în angajamentul făcut de Anul Nou. Chiar dacă forțarea fluviului Nipru pentru a pune presiune pe aprovizionarea terestră rusă din Peninsula Crimeea pare prea îndrăzneată și complexă, o posibilă reluare a contraofensivei ucrainene spre sud-est ar reprezenta o adevărată surprindere strategică și ar duce la capturarea orașului Mariupol, un punct-cheie care ar deschide controlul Mării Azov și ar întrerupe, efectiv, liniile de aprovizionare și de comunicații ruse din Crimeea. O a doua acțiune ofensivă ucraineană s-ar putea declanșa în nordul regiunii Donbas, între orașele Kreminna și Svatone, ceea ce îi va împinge pe ruși înapoi cu 65 km, adică la linia de plecare din februarie 2022. Această direcție secundară ar periclita serios întregul flanc nordic al armatei ruse. Obținerea victoriei ucrainene în această nouă acțiune ofensivă va depinde, în mare măsură, de rămânerea Ucrainei într-o postură ofensivă, precum și de viteza și ritmul cu care aliații și partenerii occidentali vor continua să asigure Kievului pachete de sprijin militar, care să includă noi capacități de asalt – tancuri, avioane, rachete cu bătaie lungă. Și asta în ciuda presiunii domestice crescânde cu privire la costurile din ce în ce mai mari ale războiului (The BBC Team 2022).

În ambele variante, se așteaptă ca cele două părți beligerante să continue războiul și pe timpul iernii. Președintele rus Vladimir Putin va încerca să poarte tratative pentru încheierea unui acord temporar de

încetare a focului, așa cum a fost cel declarat pe timpul sărbătorilor de iarnă, dar această acțiune va reprezenta doar o încercare de a trage de timp pentru regrupare. Oricum, în viitorul apropiat nu se întrevede o începere reală a negocierilor pentru un acord de pace. Această acțiune ar presupune ca una dintre părți să-și modifice cerințele de bază, ceea ce este destul de greu atât pentru Moscova, cât și pentru Kiev.

Există și o altă alternativă, în care costul prea mare al războiului, atât material, cât și în vieți omenești, va schimba condițiile politice domestice din Federația Rusă și va diminua nivelul de implicare al elitelor politice ruse. Așa s-a întâmplat cu războiul din Vietnam în SUA sau cu războiul din Afganistan în fosta Uniune Sovietică. Din nefericire, o astfel de rezolvare din interiorul Federației Ruse va reprezenta o lungă bătălie de voințe pe plan politic, economic și militar, ce se extinde și dincolo de 2023 (The BBC Team 2022).

Chiar dacă războiul s-ar termina în vară, așa cum prevede generalul Hodges, tot mai există și etapa de reconstrucție a Ucrainei, care să includă și poziția Flotei ruse a Mării Negre în portul Sevastopol. Eforturile de reconstrucție ar trebui să includă, în mod deosebit, refacerea infrastructurii ucrainene de-a lungul coastei Mării Azov, incluzând aici orașele-port Mariupol și Berdyansk, precum și redeschiderea canalului Nord Crimeea care aduce apă din fluviul Nipru în peninsulă.

Mai există și alternativa ca totul să înghețe la nivelul la care este acum, cu mici acțiuni ofensive ruse în zonele ocupate din regiunea Donbas. Perioada înghețului va asigura doar opțiuni ofensive limitate celor doi beligeranți, fiecare căutând să-și îmbunătățească pozițiile deja cucerite și să le consolideze împotriva contraacțiunilor oponentului. De altfel, în mesajul său de Anul Nou, președintele Vladimir Putin le-a cerut rușilor să se pregătească pentru un conflict de lungă durată, fortificând pozițiile de apărare cu încă 100.000 de rezerviști din cei recent mobilizați. Această alternativă poate transforma războiul într-unul de uzură de mai mulți ani, mai folositor forțelor ruse, care ar impune Moscovei să-și modifice centrul de greutate spre găsirea unei modalități de a convinge Occidentul să-și piardă interesul în sprijinirea Kievului pe termen lung. Mai ales că se apropie alegerile prezidențiale din SUA, din anul 2024 (The BBC Team 2022).

Mai sunt și unii analiști politici și specialiști militari care par să îmbrățișeze ideea că anul 2023 nu va aduce cu el, din păcate și sfârșitul

războiului. Un factor important îl va reprezenta puterea economiilor celor două țări implicate de a genera forța umană necesară reluării ofensivei din primăvară și de a înlocui efortul imens de reprovizionare cu tehnică, echipamente și, mai ales, muniții. Iar pentru Kiev, acest factor va depinde îndeosebi de posibilitățile de sprijin ale Occidentului. Mai ales că sprijinul acordat de aliații și partenerii europeni poate fi influențat de rezultatul alegerilor de la Casa Albă (The BBC Team 2022).

4. Schimbările majore posibile în ordine mondială

Desfășurarea războiului ruso-ucrainean a avut ca obiectiv important și schimbarea ordinii mondiale²⁸ actuale, îndeosebi în regiunea Europei și a zonelor învecinate. Prin această acțiune violentă se dorește, îndeosebi, creșterea rolului de mare putere al Federației Ruse în detrimentul NATO și UE și trecerea, la nivel internațional, de la lumea unipolară la cea multipolară. Această schimbare ar aduce cu sine o nouă ordine mondială, diferită de cea post-Război Rece, în care noi mari puteri, precum Federația Rusă și China doresc să impună un nou set de aranjamente la nivel internațional pentru păstrarea stabilității politice globale.

Putem afirma că există premisele reluării unor factori premergători Celui de-Al Doilea Război Mondial. În primul rând, o schimbare spectaculoasă în politica sa militară de după începerea ostilităților în estul Europei a avut-o Germania care, în 2022, a crescut bugetul său militar peste cei 2% aprobați în cadrul NATO, îndeosebi pentru înarmarea Forțelor sale Armate, pe lângă trimiterea de arme și echipamente militare la Kiev și renunțarea la gazul rusesc. Considerată de cancelarul german Olaf Scholz o „*Zeitenwende*” (schimbare epocală), noua politică militară germană a întâmpinat o rezistență mare în rândul populației și oamenilor de afaceri nemți privind identitatea națională postrăzboi – de națiune pașnică cu o politică de afaceri bazată pe export –, ceea ce a făcut-o cea mai dezvoltată țară europeană.

²⁸ Conform definiției agreate de Universitatea Princeton, termenul de „ordine mondială” poate fi folosit atât din perspectivă analitică, cât și prescriptivă. Din punct de vedere analitic, ordinea mondială se referă la aranjamentele de putere și autoritate care oferă cadrul pentru diplomatie și politică mondială la scară globală. Prescriptiv, ideal, ordinea mondială se referă la un aranjament preferat de putere și autoritate care este asociat cu realizarea unor valori precum pacea, creșterea economică și echitatea, drepturile omului și calitatea și durabilitatea mediului (Falk 2023).

Întoarcerea la conceptul de „*politică de putere*” în Europa este pe cale să schimbe ordinea politică și de securitate europeană, iar Germania vrea să joace un rol mai activ (The Indian Express Team 2022).

În al doilea rând, Japonia, considerând că balanța puterii militare în Asia de Est s-ar putea înclina în favoarea Chinei până în 2027, mai ales dacă aceasta ar putea recuceri Taiwanul (ceea ce ar pune în pericol rutele maritime strategice care asigură aprovizionarea Japoniei cu produse petroliere și alte bunuri comerciale), a decis dublarea bugetului apărării pe următorii cinci ani, pentru înzestrarea armatei japoneze cu noi rachete cu rază lungă de acțiune, realizate de Mitsubishi, rachete antinavă și aer sol cu rază lungă, realizate de companiile Kongsberg și Lockheed Martin, precum și dezvoltarea unui nou avion de luptă invizibil, de ultimă generație, care să intre în dotarea aviației japoneze în anii 2030 și care să fie construit în colaborare cu Marea Britanie (Lazăr 2022). Aceste programe militare vor reprezenta cea mai mare cursă a înarmărilor de după război, pentru a descuraja China să declanșeze un război în zonă. Iar dezvoltarea și modernizarea armatei japoneze are ca obiectiv declarat anul 2027.

Sunt deja politologi și militari de rang înalt americani, ruși și de alte naționalități (de amintit generalul american Mike Milley, consilier al președintelui Biden, analistul rus Serghei Marjețki, ambasadorul Dumitru Chican sau profesorul Valentin Naumescu de la Universitatea Babeș-Bolyai) care afirmă că, la 30 de ani de la terminarea Războiului Rece, trăim într-o lume „tripolară”, dominată de trei mari puteri, care sunt membre ale Consiliului de Securitate al ONU și, totodată, puteri nucleare: SUA, cea mai mare putere industrială, aviatică, navală și consumeristă; Federația Rusă, o putere militară și energetică ce aspiră să-și recapete forța de odinioară; și Republica Populară Chineză, cea mai mare putere economică asiatică. Ar putea apărea și o a patra putere din rândul țărilor care au potențial și sunt deja puteri economice regionale în ascensiune – Brazilia, India, Arabia Saudită, Canada, Australia sau Africa de Sud (Stan 2022).

Lupta acestora pentru supremație globală, fie prin eliminarea celorlalte două, fie pe cale diplomatică, va reprezenta, de fapt, sfârșitul ordinii mondiale așa cum o știm noi. Aceste schimbări politico-militare din cadrul noii ordini mondiale vor fi exacerbate de schimbarea sistemului economic la nivel global, prin „*marea resetare*” prevăzută pentru 2030, (Stan 2022) care prevede un viitor în care să existe mai

multă echitate socială și diversitate, dincolo de statutul social, rasă, sex, cultură, religie sau granițe. Mai mult, evoluția schimbărilor climatice și criza resurselor ar putea duce la colapsul civilizației moderne și dezindustrializare.

În cadrul celor două mari activități internaționale organizate de președintele rus Vladimir Putin în 2022 – Forumul internațional „*Ideii puternice pentru un nou viitor*”, desfășurat la Moscova, în iulie 2022 și al VII-lea Forum Economic Estic, desfășurat în perioada 5-8 septembrie 2022 la Vladivostok –, acesta și-a prezentat viziunea sa asupra unei noi ordini mondiale, contestând în mod deschis, alături de președintele chinez Xi Jinping, *Pax Americana* și susținând că Occidentul nu poate oferi lumii propriul model de viitor. Ca urmare, se apropie „o nouă eră, o nouă etapă în istoria lumii ... în care atât la nivel local, cât și global se pun bazele și principiile unei ordini mondiale armonioase și mai juste, orientată social și sigură, o alternativă la cea existentă. În prezent, elitele lumii occidentale «au intrat în panică», deoarece alte centre mondiale de dezvoltare își prezintă viziunea lor asupra viitorului lumii.” (Putin 2022)

Deci, putem afirma că viitoarea ordine mondială se poate analiza în cadrul a trei posibile scenarii, după cum urmează:

1. Scenariul *statu-quo-ului*, în care SUA își menține statutul de putere dominatoare a lumii și își va consolida poziția la nivel internațional. Structurile economico-financiare și de securitate actuale vor continua să lucreze cu mai multă eficiență și abnegație. În cadrul acestui scenariu, forțele ruse nu-și vor îndeplini obiectivele propuse în Ucraina, ceea ce va duce la slăbirea economică și militară a Federației Ruse și scăderea drastică a influenței sale în Eurasia. Mai mult, acest scenariu prevede, așa cum afirma generalul locotenent american în rezervă Ben Hodges, o confruntare armată între americani și chinezi în Marea Chinei de Sud pentru statutul Taiwanului, în următorii cinci ani. Generalul Hodges consideră că, dacă statele Uniunii Europene vor fi pregătite să înfrunte, singure și cu sprijin american redus, o Federație Rusă slăbită după eșecul din Ucraina, acest lucru va facilita acțiunile americanilor în Asia și le vor da câștig de cauză (Allen, Hodges și Lindley-French 2022, 369-383). Astfel, alianța SUA – statele occidentale va câștiga supremația la nivel internațional și va salvagarda valorile democrației.

2. Scenariul „*reîntoarcerii la lumea bipolară*” va însemna că, forțată de accentuarea competiției politice între marile puteri pentru dominația mondială și regională, coroborată cu o puternică criză economico-financiară internațională și o recuperare dificilă a statelor la nivel social, SUA va trebui să cedeze o parte din prerogativele sale de superputere globală și să accepte o împărțire a conducerii lumii cu alte mari puteri, îndeosebi cu China, aflată în ascensiune de putere și influență la nivel mondial. Acest scenariu se poate prezenta în două variante, astfel:

2.a. „*Împărțirea lumii în două blocuri politice antagonice*”, adică nu așa cum s-a întâmplat după Cel de-Al Doilea Război Mondial, când lumea a fost împărțită între două superputeri – SUA și Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice (URSS). Această variantă de scenariu presupune existența a două grupări politice opuse, în cadrul cărora nicio țară să nu aibă puterea absolută, ci doar rol de coordonator. Astfel, pe de o parte ar fi lumea democratică, reprezentată de alianța SUA – țările occidentale²⁹, din care fac parte, statele membre NATO (inclusiv cele două state partenere aflate în plin proces de aderare – Suedia și Finlanda), UE (incluzând aici și statele care au solicitat statutul de membru – Ucraina și Republica Moldova) și ale G7³⁰. Pe lângă acestea, ar mai putea participa Austria, Australia, Columbia, Coreea de Sud, Irlanda, Noua Zeelandă și Tunisia. Un model de urmat ar putea fi actuala coaliție de 40 de țări, coordonată de SUA și denumită „*Grupul Consultativ de Apărare a Ucrainei*”, înființat în luna aprilie 2022, cu misiunea de a se întâlni lunar pentru a coordona acțiunile de consolidare a capacităților de apărare ale Ucrainei în fața invaziei rusești. Încă de la înființare, acest grup a fost coordonat de secretarul american al apărării Lloyd Austin și a fost considerat, practic, „*o coaliție militară indirectă*”

²⁹ Introdus de Samuel P. Huntington în cartea sa „*Ciocnirea civilizațiilor*” din 1996, termenul de „*lume occidentală/vestică/apuseană*” nu are o definiție internațional acceptată, ci s-a folosit inițial pentru a defini geografic numai Europa de Vest, apoi a fost extins și la societățile europene și la țările fondatoare de coloniștii din aceste regiuni, a căror cultură derivă din cultura europeană, precum Australia, Canada și Noua Zeelandă. În prezent, acest termen este folosit de multe ori la schimb cu lumea întâi/lumea dezvoltată și cuprinde cele 30 de state membre ale Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) care acceptă principiile democrației reprezentative și a economiei de piață liberă.

³⁰ Grupul G7 reprezintă un forum internațional al guvernelor unor state dezvoltate din punct de vedere economic, tehnologic și militar, care a fost stabilit în 1975 și cuprinde: Canada, Franța, Germania, Italia, Japonia, Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord și Statele Unite ale Americii.

care funcționează în baza militară americană/NATO de la Ramstein, din Germania (Bâtcă 2022). De aceea, ministrul rus de externe Serghei Lavrov a declarat, imediat după înființarea grupului, că „*NATO, în esență, este angajată într-un război cu Rusia printr-un proxy și îl înarmează. Războiul înseamnă război*” (Soare 2022).

De cealaltă parte s-ar situa blocul statelor emergente autoritare din BRICS³¹, la care au solicitat aderarea Argentina și Iranul, în 2022, iar decizia primirii lor în organizație se va lua în 2023 (Sguazzin 2023). În cadrul războiului ruso-ucrainean, acțiunile Federației Ruse au fost sprijinite politic și de Belarus, Siria, Cuba și Venezuela, care și-au exprimat dorința de a adera la BRICS în viitor, alături de Algeria, Indonezia, Mexic, Nigeria, Pakistan, Arabia Saudită, Sudan și Turcia. În plus, Bangladesh, Egipt, Emiratele Arabe Unite și Uruguay sunt deja membre ale Noii Bănci de Dezvoltare operată de BRICS. Se preconizează că, prin aderarea viitoare a Arabiei Saudite și Turciei, BRICS ar putea să-și creeze propriul „*NATO asiatic*”. Deja, la cel de-al 14-lea Summit BRICS, desfășurat în perioada 23 – 24 iunie 2022 la Beijing, s-a conturat o competiție financiară acerbă în cadrul G20, între statele membre ale G7 și cele din BRICS, prin stabilirea realizării unei rezerve valutare, alta decât dolarul american. Se analizează chiar crearea unei criptomonedă comune statelor membre BRICS, precum și a unei platforme de portofel digital pentru comerțul intra-BRICS (Devonshire-Ellis 2022).

2.b. „*Un nou Război Rece*”, având ca protagoniști SUA și China ca superputeri. Aflată deja în plină desfășurare, competiția acerbă dintre cele două mari puteri se poartă acum în domeniul economic și al tehnologiilor de vârf, iar lupta pentru dominația mondială va fi de lungă durată. Această variantă de scenariu are la bază ipoteza că Republica Populară Chineză va prelua dominația zonei asiatice a Eurasiei, în detrimentul Federației Ruse și în parteneriat strategic cu aceasta, incluzând aici și dominația în mărele Chinei de Est și cea de Sud și preluarea Taiwanului, într-o formă sau alta. Deci monitorizarea evoluției viitoarelor relații sino-ruse reprezintă un factor-cheie al

³¹ BRICS reprezintă un acronim pentru cele cinci puteri economice emergente, care sunt și membre în cadrul Grupului G20: Brazilia, Federația Rusă, India, China și Africa de Sud. Este un grup ad-hoc constituit în 2006, la a 61-a sesiune a Adunării Generale a ONU (UNGA), iar membrii săi sunt recunoscuți pentru influența semnificativă asupra afacerilor mondiale. Cel de-al 14-lea summit s-a desfășurat în perioada 23-24 iunie 2022, la Beijing.

acestui scenariu, mai ales că, pentru președintele Xi este important ca președintele Putin să câștige războiul din Ucraina și să rămână la putere. În ceea ce privește Taiwanul, experții militari americani, printre care și generalul Hodges, consideră că acesta poate fi preluat sub control politic de către China doar printr-un conflict militar cu SUA, care poate fi de mai mare sau mai mică intensitate și care s-ar putea desfășura în următorii cinci ani. În același timp, experții americani civili sunt de părere că, dacă va apărea un conflict cu SUA, cel mai probabil acesta se va desfășura în domeniul cibernetic, iar stabilirea de alianțe în domeniul tehnologic și investirea în tehnologiile de vârf vor reprezenta o necesitate în asigurarea securității naționale (Kimball 2022).

Ca urmare, o nouă „*Cortină de fier*” ar putea apărea la granița dintre cele două regiuni ale Eurasiei, în care atât Federația Rusă, cât și Turcia se vor situa în zona asiatică.

3. Scenariul unei „*lumi multipolare*”, propusă de liderii ruși și chinezi și care se bazează pe principiile fundamentale ale dreptății și egalității, recunoașterea dreptului fiecărui stat și popor la calea sa suverană de dezvoltare. Doar statele cu adevărat suverane pot garanta o dinamică de creștere ridicată. Propunerea sino-rusă nu este agreată însă de analiștii americani, precum cercetătorii din cadrul blogului Nextbigfuture.com, care prezintă o altă teorie a „*lumii multipolare*” bazată pe posibilele creșteri economice și demografice ale celor mai dezvoltate state ale lumii, cu tendințe de acaparare a puterii regionale în zonele lor de interes. Astfel, conform acestei analize, lumea după 2030 va fi caracterizată de multilateralism și o structurare pe niveluri ale marilor puteri, în funcție de locul lor în cadrul competiției economice, demografice și militare. În accepțiunea lor, competiția dintre statele dezvoltate va împărți marile puteri în trei niveluri, astfel:

- *Nivelul 1* – va cuprinde marile puteri cu tendințe de a deveni superputeri, precum SUA și China, în care economia celei din urmă va fi de două ori mai dezvoltată decât cea americană după 2050;

- *Nivelul 2* – va cuprinde statele cu un produs intern brut (PIB) de circa 5-6 trilioane USD, precum Japonia și Germania; probabil că și India va atinge acest nivel după 2030;

- *Nivelul 3* – va avea o competiție strânsă și acerbă între statele dezvoltate care vor realiza un PIB de 2,4-4 trilioane USD, precum Franța, Marea Britanie, India și Italia, dar și cele emergente (Canada, Coreea de Sud, Australia, Brazilia și Rusia) care vor lupta să ajungă la

acest nivel după anii 2030, surclasând Italia și chiar Franța (Wang 2020).

Creșterile economice din cadrul competiției pentru acapararea puterii mondiale și regionale vor influența, la rândul lor, creșterile demografice și cele din cadrul bugetelor de apărare, care nu vor avea întotdeauna o influență pozitivă asupra noii ordini mondiale post-pandemie. Astfel de creșteri se vor produce în țări precum SUA, Canada, Coreea de Sud, Australia. Atât China, la care se întrevide o posibilă scădere a populației în viitor, dar și Japonia și statele europene vor avea dificultăți în domeniul demografiei, prin scăderea drastică a populației și îmbătrânirea acesteia, fapt ce va putea duce la schimbarea balanței de putere, după 2050, către Africa (Nigeria) și sudul Asiei (India, Indonezia, Vietnam și Turcia).

Pornind de la realitățile competiționale actuale la nivel mondial și a schimbărilor rapide în situația de securitate regională, se conturează ideea că, în afară de un interes major de securitate, un parteneriat strategic sino-rus reprezintă o alianță artificială, cele două state nefiind aliați tradițional și având multe interese contrare și chiar competiționale. Mai mult, acest parteneriat a fost întărit de războiul ruso-ucrainean, iar pentru Moscova este dificil să se considere doar o țară asiatică. Putem deci afirma că varianta scenariului 3 propusă de ruși și chinezi ar putea fi interpretat drept „*cel mai periculos*”, iar scenariul 2.a. „*cel mai probabil*”.

Concluzii

Sfârșitul anului 2022 a găsit trupele beligerante într-o stagnare a majorității acțiunilor militare, cu doar câteva atacuri la nivel tactic în regiunea Donbas, de o parte și de alta. Condițiile de iarnă, precum și lipsurile crescute în tehnică, armamente și muniții au făcut dificilă continuarea unui război kinetic pe tot frontul ucrainean. Doar acțiunile aviației și rachetelor ruse au continuat, lovind cu precădere infrastructura critică cu scopul întreruperii principalelor servicii către populație și a lăsa țara fără căldură și electricitate pe durate mai mari de o lună. În același timp, Kievul a ripostat lovind obiective militare în interiorul Federației Ruse sau în provinciile controlate de ruși, precum Saratov, Ryazan, Kursk și Bryansk.

Conflictul ucrainean a devenit internațional și continuă să atragă mercenari, grupuri jihadiste salafiste și companii private militarizate, care văd în război o oportunitate să acceadă către Europa. Dotarea armatei ucrainene cu un bogat arsenal european, precum și lăsarea în urmă a echipamentelor militare de către forțele ruse, pot ușura accesul acestor grupări neregulate la aceste sisteme de arme, tehnică militară și muniții cu care să planifice și să execute posibile viitoare acțiuni contra guvernelor centrale sau atacuri teroriste. Ca urmare, situația de securitate europeană se poate deteriora simțitor în viitor, atunci când acestor luptători străini li se va asigura cetățenia ucraineană după război, ceea ce le va permite să pătrundă în țările europene, în mod liber. La fel se poate întâmpla și cu situația de securitate din Caucazul de Nord, unde militanții locali, grupurile teroriste din zonă și propaganda jihadistă continuă să acuze luptătorii ceceni loiali președintelui Kadîrov că luptă de partea lui Putin, în loc să se comporte ca buni musulmani ce luptă pentru țara lor. Aceste grupuri ar putea exploata situația curentă din Ucraina, desfășurând noi atacuri în Caucaz sau recrutând tineri din zonă, prin manipularea datelor și informațiilor despre război.

Pentru Federația Rusă și, îndeosebi, pentru președintele Vladimir Putin, câștigarea acestui război este imperativă, întrucât urmează alegerile prezidențiale din 2024. De aceea, creșterea bugetului destinat securității și apărării pentru 2023, cu aproximativ 50%, în detrimentul altor priorități economice, sociale și de infrastructură, demonstrează folosirea de către Kremlin a acestui buget ca un mijloc de finanțare a campaniei militare din Ucraina, lăsând nerezolvate marile probleme avute în ultima perioadă.

Începutul anului 2023 este, de asemenea, caracterizat tot de o stagnare a situației pe toate fronturile în estul și sud-estul Ucrainei, acțiunile militare fiind desfășurate la un tempo foarte redus. Părerea specialiștilor de intelligence este că ambele forțe armate caută să se regrupeze, împrăspăteze și reprovizioneze, pentru a relua acțiunile ofensive în primăvara acestui an. În acest război static, de tipul Primului Război Mondial, continuă să se manifeste doar atacuri aeriene, cu dronele, artileria și rachetele de ambele părți, forțele ruse lovind

infrastructura critică din principalele localități pentru a forța autoritățile ucrainene să capituleze pe timpul iernii, iar ucrainenii axându-se pe lovirea unor puncte nevralgice din teritoriile rusești, cu efect mai mult destabilizator. Totuși, acțiunile aeriene cu drone și rachete vor continua să amenințe securitatea statelor vecine, așa cum s-a întâmplat în Polonia, Republica Moldova, Republica Cehă, Slovacia și România. Vor continua și acțiunile neconvenționale/ hibride de nivel tactic ale forțelor pentru operații speciale și luptătorilor din rezistență/ mercenarilor (precum luptătorii privați ai Grupului Wagner), dar cu efecte strategice. Așa cum a fost cazul acțiunilor teroriste de tip pachete-capcană trimise diferitelor ambasade ucrainene din Europa în luna decembrie 2022 sau lovirii podului Kerchi sau a unor aeroporturi și porturi militare din adâncimea teritoriului rus sau din Peninsula Crimeea. Nici folosirea iernii ca armă de către ruși nu va fi uitată și va avea efecte strategice și consecințe umanitare devastatoare – strămutarea locuitorilor din zonele care nu garantează suficientă energie electrică și căldură, mai ales din localitățile aflate în apropierea liniilor de demarcație, precum Herson și Mikolaev.

Mai mulți strategii militari, printre care și generalul Hodges, afirmă că acest război va mai continua încă 1-2 ani și că realizarea condițiilor de revenire la normalitate în Ucraina este departe de a fi asigurată. În afară de solicitările Federației Ruse, adresate Occidentului, pentru asigurarea unor „garanții de securitate”, Kremlinul a declarat deschis că, înainte de a începe negocierile de pace, SUA și statele europene vor trebui să recunoască anexările făcute a armata rusă până în luna septembrie 2022, inclusiv Peninsula Crimeea. Mai ales că, la ultima lor întâlnire din luna decembrie 2022, dintre președintele francez Emmanuel Macron și omologul său american Joe Biden, acesta din urmă și-a exprimat dorința de a discuta cu președintele rus Vladimir Putin, dar în anumite condiții. Deci după anumite negocieri.

Înghetarea prețului la barilul de petrol rusesc la 60 USD, impusă de UE, G7 și Australia în luna decembrie 2022, nu reprezintă o amenințare prea serioasă la adresa economiei Federației Ruse și care să oblige Kremlinul să pună capăt invaziei în Ucraina. Mai ales că sunt

state, precum India și China, care au anunțat că nu vor respecta această limitare de preț. Așa cum a afirmat, recent, cancelarul german Olaf Scholz, s-au creat premisele stabilirii unui al doilea Război Rece, prin divizarea lumii în blocuri politico-militare.

Ca o **proiecție** geopolitică a viitorului apropiat, revenirea la lumea bipolară și reînceperea unui nou Război Rece reprezintă și cea mai probabilă schimbare a actualei ordini mondiale, ca urmare a realităților competiționale la nivel global și a schimbărilor rapide în situația de securitate regională. Cu toate acestea, mai mulți politologi și analiști militari afirmă că cea mai periculoasă schimbare a ordinii mondiale ar reprezenta-o trecerea la pluralism, adică la o lume multipolară, în care controlul teritorial la nivelul regiunilor va fi înlocuit de influențarea geopolitică a câte unei mari puteri regionale, structurate în funcție de locul lor în cadrul competiției economice, demografice și militare. În această lume multipolară, competiția pentru dominarea regională va perpetua stările conflictuale și va duce la dese schimbări hegemonice.

În schimb, continuarea războiului pe termen lung va accentua cursa înarmărilor la nivel internațional și așa aflată în creștere în ultimii șapte ani. Competiția acerbă pentru dominarea pieței mondiale, îndeosebi la produsele înalt-tehnologizate din cadrul EDT, va înrăutăți și mai mult securitatea europeană și euroatlantică, prin continuarea experimentării noilor tipuri de arme în război și posibilitatea înarmării unor actori nestatali greu de controlat. Ca exemplificare, SUA a anunțat, recent, lansarea noului bombardier strategic invizibil „*B-21 Raider*” și lucrează la un sistem de arme cu laser de mare putere, de 100 kW, denumit „*HEL TVD*”. La rândul ei, China a lansat nava purtătoare de drone „*Zhu Hai Yun*”, prima navă operată de inteligență artificială la nivel mondial, împreună cu cea mai mare dronă din lume, „*Wing Loong-3*”. Și Turcia a anunțat, în luna noiembrie 2022, testarea dronei supersonice invizibile „*Kizilelma*”, ce poate fi încadrată în generația a 6-a de avioane de luptă.

Astfel, statele dezvoltate vor continua să se înarmeze și să cheltuiască bugetele naționale mai mult pentru apărare și securitate, în loc să diminueze crizele deja existente la nivel european și internațional

– energetică, economică, financiară, socială, umanitară și alimentară. Țări precum Germania și Japonia se înarmează și-și refac *statu-quo-ul* de dinaintea Celui de-Al Doilea Război Mondial, iar Polonia se dorește a deveni cea mai mare puternică forță terestră europeană, investind deja masiv într-o armată mai mare decât cea germană. Se afirmă că anul 2023 ar putea aduce recesiunea în Europa și că multe state europene vor suferi de pe urma acestui fenomen. Iar iarna lui 2023 va reprezenta piatra de căpătâi a rezilienței ucrainene, precum și testarea continuării sprijinului pe care SUA și NATO îl va acorda Kievului. Deja se vorbește de lipsuri mari în asigurarea munițiilor de artilerie și a unor mijloace blindate, pe lângă necesitatea crescândă de punere la dispoziția autorităților și populației ucrainene a sistemelor mobile energetice. Așa cum afirmă unii experți politico-militari occidentali, industriile de apărare naționale vor juca un rol hotărâtor în câștigarea acestui război, prin acoperirea rapidă a golurilor în aprovizionarea cu arme și muniții. Și asta pentru că actualul război din Ucraina a evidențiat importanța deținerii unui armament ultramodern de apărare pentru a descuraja și stopa ambițiile imperialiste ale Kremlinului.

Bibliografie:

Al Jazeera Staff. 2022. „What we know about protests in Uzbekistan’s Karakalpakstan region.” *Al Jazeera*, 04 07. Accesat 10 04, 2022. <https://www.aljazeera.com/news/2022/7/4/what-we-know-about-protests-in-uzbekistans-karakalpakstan-region>

Allen, John R., Ben F. Hodges, și Julian Lindley-French. 2022. *Viitorul război și apărarea Europei*. Bucharest: Editura Militară.

Balmforth, Tom, și Maria Kiselyova. 2022. „Putin leads sweeping nuclear exercises as tensions sour.” *Reuters*. Accesat 09 09, 2022. <https://www.reuters.com/world/europe/putin-starts-russias-strategic-nuclear-exercises-tensions-soar-2022-02-19>

Baranovska, Marina. 2022. „Cât de reală este amenințarea nucleară a lui Putin?” *Deutsche Welle*, 12 10. Accesat 04 21, 2023.

<https://www.dw.com/ro/putin-%C8%99i-amenin%C8%9Barea-nuclear%C4%83-cum-poate-fi-oprit/a-63405803>

- Bâtcă, Marius. 2022. *Grup Consultativ în domeniul Apărării privind Ucraina*. Comunicat de presă, Trustul de presă al MApN, MApN, București: Trustul de presă al MApN. Accesat 04 24, 2023. <http://presamil.ro/grup-consultativ-domeniul-apararii-privind-ucraina/>
- Bateman, Tom, și David Gritten. 2022. „Jerusalem bombings: Teenager killed in rare twin attacks at bus stops.” *BBC News*, 23 11. Accesat 11 24, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-63726676>
- Beardsley, Eleanor. 2022. „Thousands of Ukrainians are training to protect their cities in case Russia invades.” *NPR*. Accesat 09 09, 2022. <https://www.npr.org/2022/01/19/1073792421/ukraine-russia-attack-military>
- Boulègue, Mathieu, și Alina Polyakova. 2021. „The Evolution of Russian Hybrid Warfare: Executive Summary.” *CEPA*. Accesat 09 13, 2022. <https://cepa.org/the-evolution-of-russian-hybrid-warfare-introduction/>
- Brandiburu, Sorin. 2022. „Turcia aprinde o nouă dispută cu privire la suveranitatea insulelor din estul Mării Egee.” *Bursa.ro*, 09 02. Accesat 04 21, 2023. <https://www.bursa.ro/turcia-aprinde-o-noua-disputa-cu-privire-la-suveranitatea-insulelor-din-estul-marii-egge-02806545#Opinii>
- Bugos, Shannon. 2022. „Putin Orders Russian Nuclear Weapons on Higher Alert.” *Arms Control Association*. Accesat 09 13, 2022. <https://www.armscontrol.org/act/2022-03/news/putin-orders-russian-nuclear-weapons-higher-alert>
- Burns, Robert, și Hope Yen. 2022. „US doubts new Russian war chief can end Moscow’s floundering.” *Associated Press*. Accesat 09 14, 2022. https://apnews.com/article/russia-appoints-new-ukraine-war-commander-dvornikov-225f976f9abfb5aff6154ac3b77c21e6?utm_source=Twitter&utm_medium=AP&utm_campaign=SocialFlow

- Butler, Daren, și Tuvan Gumrukcu. 2019. „Turkey signs maritime boundaries deal with Libya amid exploration row .” *Reuters*. Accesat 09 09, 2022. <https://www.reuters.com/article/us-turkey-libya-idUSKBN1Y213I>
- Cafiero, Giorgio. 2022. „Kosovo-Serbia tensions: Mood on the ground, possible scenarios.” *Al Jazeera*, 29 12. Accesat 04 21, 2023. <https://www.aljazeera.com/news/2022/12/29/kosovo-serbia-tensions-mood-on-the-ground-possible-scenarios>
- Călugăreanu, Vitalie. 2022. „Moldova este o țintă a Rusiei – Maia Sandu, bastion în fața clanurilor revanșarde conectate la Kremlin.” *Deutsche Welle*, 12 10. Accesat 11 02, 2022. <https://www.dw.com/ro/moldova-este-o-%C8%9Bint%C4%83-a-rusiei-maia-sandu-bastion-%C3%AEn-fa%C8%9Ba-clanurilor-revan%C8%99arde-conectate-la-kremlin/a-63418474>
- . 2022. „Moldova este o țintă a Rusiei.” *Deutsche Welle*, 12 10. Accesat 04 24, 2023. <https://www.dw.com/ro/moldova-este-o-%C8%9Bint%C4%83-a-rusiei-maia-sandu-bastion-%C3%AEn-fa%C8%9Ba-clanurilor-revan%C8%99arde-conectate-la-kremlin/a-63418474>
- Chulov, Martin, și Dan Sabbagh. 2023. „Iran smuggled drones into Russia using boats and state airline, sources reveal.” *The Guardian*, 12 02. Accesat 04 21, 2023. <https://amp.theguardian.com/world/2023/feb/12/iran-uses-boats-state-airline-smuggle-drones-into-russia>
- Cojan , Liviu. 2022. „Rușii îi acuză pe ucraineni că fură gazele destinate Republicii Moldova. Kievul neagă și spune că este „o manipulare grosolană”.” *Digi 24 HD*, 22 11. Accesat 04 21, 2023. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/ue/rusii-ii-acuza-pe-ucraineni-ca-fura-gazele-destinate-republicii-moldova-kievul-neaga-si-spune-ca-este-o-manipulare-grosolana-2160217>
- Colectiv CSSAS. 2022. „Analiza multidimensională a invaziei ruse în Ucraina (24 februarie - 2 martie 2022).” Editor CSSAS. *Colocviu strategic* (Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”) 1: 3-4. Accesat 09 12, 2022. https://cssas.unap.ro/ro/pdf_publicatii/cs01-22.pdf

- . 2022. „Analiza multidimensională a invaziei ruse în Ucraina (3-16 martie 2022).” *Colocviu strategic*, 20 03. Accesat 04 21, 2023. doi:10.53477/1842-8096-22-3
- Colla, Marcus. 2022. „Turkey plays the dance of the go-betweens in Ukraine war.” *The Interpreter*. Accesat 09 14, 2022. <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/turkey-plays-dance-go-betweens-ukraine-war>
- Daou, Marc. 2022. „The Kurds are the 'ideal scapegoat for both Turkey and Iran'.” *France 24*, 23 11. Accesat 11 24, 2022. <https://www.france24.com/en/middle-east/20221123-the-kurds-are-the-ideal-scapegoat-for-both-turkey-and-iran>
- Defence Intelligence. 2022. *Intelligence Update on Ukraine 22 November 2022*. Intelligence Update, Defence Intelligence, UK Defence HQs, Londra: UK Defence HQs. Accesat 11 23, 2022. <https://twitter.com/DefenceHQ/status/1594937211279269891/photo/1>
- Devonshire-Ellis, Chris. 2022. „China Has Urged The West To Read The New 14th BRICS Summit Declaration Carefully. This Is What It Says.” *Silk Road Briefing*, 28 06. Accesat 09 07, 2022. <https://www.silkroadbriefing.com/news/2022/06/28/china-has-urged-the-west-to-read-the-new-14th-brics-summit-declaration-carefully-this-is-what-it-says/>
- Digital Desk. 2022. „Russia Ukraine War: Russian Military Says Damaged Moskva Missile Cruiser Has Sunk.” *RepublicaWorld.com*, 15 04. Accesat 09 14, 2022. <https://www.republicworld.com/world-news/russia-ukraine-crisis/russia-ukraine-war-news-live-updates-day-48-april-13-2022-liveblog.html>
- Dojan, Sorin. 2022. „„Principiul integrității teritoriale” | De ce forțează Moscova să alipească regiuni din Ucraina prin referendumuri.” *Europa Liberă România*, 20 09. Accesat 04 21, 2023. <https://romania.europalibera.org/a/referendum-ucraina-teritorii-ocupate-rusia/32043120.html>
- Dojan, Sorin, și George Costiță. 2022. „Vladimir Putin anunță mobilizarea militară parțială și amenință Ucraina cu armele

nucleare.” *Europa Liberă România*, 21 09. Accesat 04 21, 2023. <https://romania.europalibera.org/a/vladimir-putin-mobilizare-militara-partiala-rusia-razboi-ucraina/32043377.html>

Dr. Erdogan, Aziz. 2018. „Russian A2AD Strategy and Its Implications for NATO.” *Beyond the Horizon*, 06 12. Accesat 04 20, 2023. <https://behorizon.org/russian-a2ad-strategy-and-its-implications-for-nato/>

Duggal, Hanna. 2022. „Ukraine’s counteroffensive explained in maps.” *Al Jazeera*, 13 09. Accesat 09 16, 2022. <https://www.aljazeera.com/news/2022/9/13/ukraines-counteroffensive-explained-in-maps>

Dumitrescu, Anca. 2022. „Reuters: Ce impact are războiul din Ucraina asupra livrărilor de gaze ale Rusiei în Europa?” *News.ro*. Accesat 09 13, 2022. <https://www.news.ro/economic/reuters-ce-impact-are-razboiul-din-ucraina-asupra-livrarilor-de-gaze-ale-rusiei-in-europa-1922402208002022030820629027>

Echipa Digi 24. 2018. „Alegeri prezidențiale în Rusia. Cum a reușit Putin să se mențină aproape 20 de ani la putere?” *Digi 24 HD*, 16 03. Accesat 04 24, 2023. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/rusia/alegeri-prezidentiale-in-rusia-cum-a-reusit-putin-sa-se-mentina-20-de-ani-la-putere-896253>

Ellyatt, Holly, și Amanda Macias. 2022. „Putin imposes martial law on annexed regions; ‘Battle for Kherson’ could be imminent as civilians told to flee.” *CNBC*, 20 10. Accesat 10 21, 2022. <https://www.cNBC.com/2022/10/19/russia-ukraine-war-updates.html>

Euronews with AP. 2022. „Ukraine war: Hundreds arrested in Russia after Putin's troops call-up order sparks protests.” *Euronews*, 22 09. Accesat 10 04, 2022. <https://www.euronews.com/2022/09/21/russian-protesters-take-to-the-streets-over-putins-mobilisation-order>

Express Web Desk. 2022. „Russia Ukraine War News Live Updates: Don’t play with Russia, press it to end the war, Zelenskyy tells the West.” *The Indian Express*, 27 05. Accesat 05 27, 2022.

<https://indianexpress.com/article/world/russia-ukraine-war-live-updates-putin-zelensky-7936669/>

- Ezeh, Alex, Michael Silverman, și Saverio Stranges. 2021. „The impact of COVID-19 has been lower in Africa. We explore the reasons.” *The Conversation*, 17 08. Accesat 11 01, 2021. <https://theconversation.com/the-impact-of-covid-19-has-been-lower-in-africa-we-explore-the-reasons-164955>
- Falk, Richard. 2023. „World Order.” *Encyclopedia Princetoniensis*, 02 04. Accesat 04 24, 2023. <https://pesd.princeton.edu/node/696>
- Gadzo, Mersiha, și Arwa Ibrahim. 2022. „Ukraine conterattack to 'systematically grid' down Russian military.” *Al Jazeera*. Accesat 09 05, 2022. <https://www.aljazeera.com/news/liveblog/2022/9/4/ukraine-russia-live-updates-berlin-agrees-e65bn-inflation-relief>
- Gatopoulos, Alex. 2022. „Bridge too far: Why blast on key Crimea link bodes ill for Russia.” *Al Jazeera*, 10 10. Accesat 10 11, 2022. <https://www.aljazeera.com/news/2022/10/10/bridge-too-farwhy-the-attack-on-bridge-bodes-ill-for-russia>
- Hajdari, Una. 2022. „Europe keeps a wary eye on Kosovo, Serbia.” *Politico*, 09 08. Accesat 10 04, 2022. <https://www.politico.eu/article/europe-keep-anxious-eye-kosovo-serbia/>
- Hird, Karolina, Mason Clark, și George Barros. 2022. „RUSSIAN OFFENSIVE CAMPAIGN ASSESSMENT, JUNE 5.” *Institute for the Study of War*, 15 06. Accesat 04 21, 2022. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-june-5>
- Hunder, Max, și Jonathan Landay. 2022. „Russia launches biggest air strikes since start of Ukraine war.” *Reuters*, 11 10. Accesat 10 13, 2022. <https://www.reuters.com/world/europe/russias-ria-state-agency-reports-fuel-tank-fire-kerch-bridge-crimea-2022-10-08/>
- International Crisis Group. 2022. *War in Europe: Responding to Russia's Invasion of Ukraine*. Crisis Report, OCHA. Accesat 09

12, 2022. <https://reliefweb.int/report/ukraine/war-europe-responding-russia-s-invasion-ukraine>

Janes. 2021. „Russia builds up forces on Ukrainian border.” *Politico*. Accesat 09 09, 2022. <https://www.politico.com/f/?id=0000017d-a0bd-dca7-a1fd-b1bd6cb10000>

Jucan, Sebastian. 2022. „Cum se va schimba războiul din Ucraina în timpul iernii? Importanța războiului energetic purtat de Vladimir Putin.” *Hot News*, 27 10. Accesat 10 27, 2022. https://www.hotnews.ro/stiri-razboi_ucraina-25867741-cum-schimba-razboiul-ucraina-timpul-iernii-importanta-razboiului-energetic-dus-vladimir-putin.htm

Kimball, Emilie. 2022. „Global China: US-China relations through the lens of great power competition.” *Brookings*, 23 06. Accesat 09 07, 2022. <https://www.brookings.edu/events/global-china-us-china-relations-through-the-lens-of-great-power-competition/>

Kiss, Robert. 2022. „Gazprom reduce cu 56,5% livrările de gaz către Republica Moldova.” *Digi 24 HD*, 22 11. Accesat 04 24, 2023. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/gazporm-reduce-cu-565-livrarile-de-gaz-catre-republica-moldova-2159815>

Korsunskaya, Darya. 2022. „Analysis: Surge in Russia's defence and security spending means cuts for schools and hospitals in 2023.” *Reuters*, 22 11. Accesat 04 24, 2023. <https://www.reuters.com/world/europe/surge-russias-defence-security-spending-means-cuts-schools-hospitals-2023-2022-11-22/>

Korsunskaya, Darya. 2022. „Analysis-Surge in Russia's defence and security spending means cuts for schools and hospitals in 2023.” *Reuters*, 22 11. Accesat 11 23, 2022. <https://www.reuters.com/article/ukraine-crisis-russia-spending-analysis/analysis-surge-in-russias-defence-and-security-spending-means-cuts-for-schools-and-hospitals-in-2023-idUSKBN2SC1AT>

Kristensen, Hans M. 2022. „NATO and Russia Exercises Rattle Nuclear Swords Amid Ukraine War.” *Russia Matters*, 14 10.

- Accesat 10 17, 2022. <https://www.russiamatters.org/blog/nato-and-russia-exercises-rattle-nuclear-swords-amid-ukraine-war>
- Kyiv Post. 2022. *Defence Intelligence Update on Ukraine - 18 May 2022*. Intelligence Update, British Defence Intelligence, British Permanent Joint Headquarters, Kyiv: Kadorr Group. Accesat 09 14, 2022. <https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/british-defence-intelligence-update-on-ukraine-18-may-2022.html>
- Lazăr, Mihnea. 2022. „Japonia demarează cea mai mare cursă a înarmărilor de la Al Doilea Război Mondial încoace. Scopul: descurajarea Chinei.” *Digi 24 Tv*, 19 10. Accesat 10 19, 2022. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/japonia-demareaza-cea-mai-mare-cursa-a-inarmarilor-de-la-al-doilea-razboi-mondial-incoace-scopul-descurajarea-chinei-2122577>
- Lederer, Edith M. 2021a. „Kenya’s president Kenyatta: Africa is at a crossroad.” *Associated Press*, 28 10. Accesat 11 11, 2021. <https://apnews.com/article/coronavirus-pandemic-business-health-africa-middle-east-a653f28e62b5e7bc9b01ac517297aba>
- Marina, Georgiana. 2022. „Dronele ucrainene ar fi lovit și avariat fregata Amiral Makarov, mândria Flotei Ruse de la Marea Neagră. Momentul atacului.” *Digi 24 HD*, 31 10. Accesat 11 01, 2022. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/dronele-ucrainene-ar-fi-lovit-si-avariat-fregata-amiral-makarov-mandria-flotei-ruse-de-la-marea-neagra-momentul-atacului-2135619>
- Marples, David R. 2022. „Belarus in the 21st century.” *Britannica*. Accesat 09 13, 2022. <https://www.britannica.com/topic/flag-of-Belarus>
- Massicot, Dara. 2019. „ANTICIPATING A NEW RUSSIAN MILITARY DOCTRINE IN 2020: WHAT IT MIGHT CONTAIN AND WHY IT MATTERS.” *War on the Rock*, 09 09. Accesat 04 20, 2023. <https://warontherocks.com/2019/09/anticipating-a-new-russian-military-doctrine-in-2020-what-it-might-contain-and-why-it-matters/>
- Meredith, Sam. 2022. „All you need to know about the Nord Stream gas leaks — and why Europe suspects ‘gross sabotage’.” *CNBC*,

11 10. Accesat 10 17, 2022.

<https://www.cnbc.com/2022/10/11/nord-stream-gas-leaks-what-happened-and-why-europe-suspects-sabotage.html>

Mourenza, Andrés. 2022. „Reopening of the Black Sea grain corridor brings hope for the food crisis.” *El Pais*, 11 08. Accesat 09 14, 2022. <https://english.elpais.com/international/2022-08-11/the-reopening-of-the-black-sea-grain-corridor-brings-hope-for-the-food-crisis.html>

Muzyka, Konrad. 2021. *Russia Goes to War: Exercises, Signaling, War Scares, and Military Confrontations*. Center for Strategic and International Studies. Accesat 09 08, 2022. https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/210728_Muzyka_Russia_Goes_to_War.pdf?qnfN10mfSLu6W0DpshLwh890HFAbn.d2

NATO Press. 2022a. *Statement by NATO Heads of State and Government*. Press Release (2022) 061, NATO Public Diplomacy, NATO, Brussels: NATO Press Release. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_193719.htm

NATO Press. 2022b. *Ukraine Defense Contact Group meeting (BROLL)*. NATO887957, natomultimedia.tv, NATO, Brussels: NATO Multimedia. Accesat 09 14, 2022. <https://www.natomultimedia.tv/app/asset/676925>

Nețoiu, Raul. 2022. „„Frăția indestructibilă” s-a destrămat. Un aliat al Rusiei a anulat exercițiile militare comune organizate pe teritoriul său.” *Digi 24*, 12 10. Accesat 10 13, 2022. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/fratia-idestructibila-s-a-distrus-un-aliat-al-moscovei-din-csto-a-anulat-exercitiile-militare-rusesti-de-pe-teritoriul-sau-2113503>

Păcurar, Bogdan. 2022. „Rusia recunoaște că portul Sevastopol a fost atacat de ucraineni cu drone aeriene și marine și raportează „avarii minore”.” *Digi 24 HD*, 29 10. Accesat 11 01, 2022. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/zelenski-4-milioane-de-ucraineni-stau-fara-curent-din-cauza-atacurilor-asupra-infrastructurii-energetice-santajul-moscovei-2134189>

- . 2022. „Serviciul ucrainean de informații militare raportează o explozie misterioasă la o bază aeriană din Rusia. 4 elicoptere de atac distruse.” *Digi 24 HD*, 31 10. Accesat 04 24, 2023. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/serviciul-ucrainean-de-informatii-militare-raporteaza-o-explozie-misterioasa-la-o-baza-aeriana-din-rusia-4-elicoptere-de-atac-distruse-2136197>
- Păvălucă, Luana. 2020. „Rusia își suspendă „pe o perioadă nedeterminată” participarea la acordul pentru transportul cerealelor ucrainene pe Marea Neagră.” *Digi 24 HD*, 29 10. Accesat 04 24, 2023. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/rusia/rusia-isi-suspenda-participarea-la-acordul-pentru-transportul-cerealelor-ucrainene-pe-marea-neagra-2134515>
- Pivariu, Corneliu. 2022. *corneliupivariu.com personal blog*. 24 02.
- Putin, Vladimir. 2022. „To Participants, Organizers, and Guests of the 7th Eastern Economic Forum.” *Eastern Economic Forum*. 05 09. Accesat 09 06, 2022. <https://forumvostok.ru/en/>
- RainbowCrown71. 2022. „Russian troop positions near Ukraine.” *reddit.com*. 24 02. Accesat 04 20, 2023. https://www.reddit.com/r/MapPorn/comments/rywncu/russian_troop_positions_near_ukraine/
- Redactia G4 Media. 2022. „Kremlinul susține Serbia în acțiunile privind Kosovo: Avem relații foarte strânse de aliați, istorice și spirituale / Germania condamnă politica Belgradului: Baricadele ilegale ridicate de către sârbi în Kosovo trebuie să fie desființate cât mai rapid” *G4 Media*, 28 12. Accesat 04 21, 2023. <https://www.g4media.ro/kremlinul-sustine-serbia-in-actiunile-privind-kosovo-avem-relatii-foarte-stranse-de-aliati-istorice-si-spirituale-germania-condamna-politica-belgradului-baricadele-ilegale-ridicate-de-catre-sarbi.html>
- Reștea, Kristina. 2022. „Analiză. Tabloul dependenței statelor europene de gazele rusești. În România, sub 10% din consumul total de gaze vine din această sursă .” *Economedia.ro*, 04 03. Accesat 04 21, 2023. <https://economedia.ro/analiza-tabloul-dependentei-statelor-europene-de-gazele-rusesti-in-romania-sub->

10-din-consumul-total-de-gaze-vine-din-aceasta-sursa.html#.ZEJZ_HZByUk

RFE/RL Journalists. 2022. „Fear And Outrage In Pamir: Tajikistan's Gorno-Badakhshan Reeling From Brutal State Crackdown.” *Radio Free Europe*, 22 06. Accesat 10 04, 2022. <https://www.rferl.org/a/tajikistan-gorno-badakhshan-brutal-crackdown/31910506.html>

Roșu, Ioana. 2022. „SUA, avertisment de ultimă oră cu privire la planurile diabolice ale Rusiei împotriva Occidentului. Cum ar urma să păcălească Ucraina.” *Playtech*, 07 12. Accesat 12 07, 2022. <https://playtech.ro/stiri/sua-avertisment-de-ultima-ora-cu-privire-la-planurile-diabolice-ale-rusiei-pentru-occident-ce-ar-urma-sa-faca-cu-ucraina-620669>

Sacko, Josefa Leonel Correira. 2021. *Climate change triggers mounting food insecurity, poverty and displacement in Africa*. World Meteorological Organization Press Release no. 19102021. Accesat 11 10, 2021. <https://public.wmo.int/en/media/press-release/climate-change-triggers-mounting-food-insecurity-poverty-and-displacement-africa>

Sands, Leo. 2022. „Armenia says 105 troops killed in Azerbaijan border clashes.” *BBC News*, 15 09. Accesat 10 04, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-62828239>

Sguazzin, Antony. 2023. „BRICS Debates Expansion as Iran, Saudi Arabia Seek Entry.” *Bloomberg Green Summit*, 26 04. Accesat 04 26, 2023. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-02-15/brics-debates-expansion-as-iran-saudi-arabia-seek-entry#xj4y7vzkg>

Sherwin, Emily. 2022. „Panică și proteste în Rusia după anunțul de mobilizare.” *Deutsche Welle*, 22 09. Accesat 04 21, 2023. <https://www.dw.com/ro/panic%C4%83-%C8%99i-proteste-%C3%AEn-rusia-dup%C4%83-anun%C8%9Bul-lui-putin-de-mobilizare-par%C8%9Bial%C4%83/a-63203543>

- Smith, Whitney. fără an. „Belarus in the 21st century.” *Britannica*.
<https://www.britannica.com/place/Belarus/Belarus-in-the-21st-century>
- Soare, Cristian. 2023. „Șeful spionajului militar ucrainean: Posibilitatea unui atac din Belarus nu poate fi exclusă complet, dar în prezent nu există date care să confirme probabilitatea unei amenințări.” *Defense România*, 24 12. Accesat 04 21, 2023.
https://www.defenseromania.ro/seful-spionajului-militar-ucrainean-posibilitatea-unui-atac-din-belarus-nu-poate-fi-exclusa-complet-dar-in-prezent-nu-exista-date-care-sa-confirme-probabilitatea-unei-amenintari_620223.html
- Soare, Iulian. 2022. „Coaliție de 40 de țări, inclusiv non-NATO, adunată de SUA: Grup Consultativ de Apărare a Ucrainei.” *CursDeGuvernare*, 27 04. Accesat 09 07, 2022.
<https://cursdegovernare.ro/coalitie-tari-grup-consultativ-de-aparare-a-ucrainei-sprijin-kiev.html>
- Sprenger, Sebastian. 2022. „Ukraine, UK, Poland announce security pact amid heightened tensions.” *Defense News*. Accesat 09 09, 2022.
<https://www.defensenews.com/global/europe/2022/02/17/ukraine-uk-poland-announce-security-pact-amid-heightened-tensions/>
- Stan, Alexandru. 2022. „Când ar putea începe o Nouă Ordine Mondială? Marile puteri din trecut și prezent.” *Mediafax*. Accesat 09 06, 2022. <https://www.mediafax.ro/cultura-media/cand-ar-putea-incepe-o-noua-ordine-mondiala-marile-puteri-din-trecut-si-prezent-20488200>
- Statistica Reserach Department. 2023. *Number of Ukrainian refugees 2023, by country*. Estimated number of refugees, Research, Statistica, Statistica. Accesat 04 21, 2023.
<https://www.statista.com/statistics/1312584/ukrainian-refugees-by-country/>
- Stepanenko, Kateryna, Karolina Hird, George Barros, Riley Bailey, Madison Williams, și Frederick W. Kagan. 2022. „RUSSIAN OFFENSIVE CAMPAIGN ASSESSMENT, DECEMBER 14.” *Institute for the Study of War*, 14 12. Accesat 04 24, 2023.

<https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-december-14>

Stepanenko, Kateryna, Karolina Hird, George Barros, Riley Bailey, și Frederick W Kagan. 2022. „RUSSIAN OFFENSIVE CAMPAIGN ASSESSMENT, SEPTEMBER 29.” *Institute for the Study of War*, 29 09. Accesat 04 21, 2023.
<https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-september-29>

Stoltenberg, Jens. 2022. „Press conference following the meetings of NATO Defence Ministers.” *North Atlantic Treaty Organization*. 13 10. Accesat 10 17, 2022.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_208063.htm

Subramaniam, Tara, Jack Guy, și Adrienne Vogt. 2022. „September 1, 2022 Russia-Ukraine news.” *CNN*. Accesat 09 05, 2022.
<https://edition.cnn.com/europe/live-news/russia-ukraine-war-news-09-01-22/index.html>

Subramaniam, Tara, Simone McCarthy, și Amy Woodyatt. 2022. „Russia's war in Ukraine.” *CNN*. Accesat 09 05, 2022.
<https://edition.cnn.com/europe/live-news/russia-ukraine-war-news-09-05-22/index.html>

Sullivan, Becky. 2022. „Newly deployed U.S. troops arrive in Europe as Russia bolsters its own forces.” *NPR*. Accesat 09 09, 2022.
<https://www.npr.org/2022/02/05/1078499097/ukraine-russia-us-troops-arrive>

Sultanalieva, Syinat. 2022. „Kyrgyzstan-Tajikistan Border Clashes Prove Deadly for Civilians.” *Human Rights Watch*, 21 09. Accesat 10 13, 2022.
<https://www.hrw.org/news/2022/09/21/kyrgyzstan-tajikistan-border-clashes-prove-deadly-civilians>

Sviridova, Anastasiya. 2019. „Vectors of development of military strategy (Векторы развития военной стратегии).” *Krasnaya Zvezda*. Accesat 10 22, 2021. <http://redstar.ru/vektory-razvitiya-voennoj-strategii/>

- The Arab Weekly Team. 2022. „Concerns mount over recruitment of foreign fighters in Ukraine war.” *The Arab Weekly*. Accesat 09 13, 2022. <https://thearabweekly.com/concerns-mount-over-recruitment-foreign-fighters-ukraine-wa>
- The Associated Press Team. 2022. „Live updates | Mayor: Some 1,500 killed in Sievierodonetsk.” *The Public's Radiio*. Accesat 09 14, 2022. <https://thepublicsradio.org/article/live-updates--belarus-sending-troops-to-ukraine-border>
- . 2022b. „WATCH: Pentagon says Saudis believe Iran is prepping an attack on kingdom.” *PBS*, 01 11. Accesat 11 02, 2022. <https://www.pbs.org/newshour/politics/watch-live-the-pentagon-holds-news-briefing-as-russia-claims-success-of-massive-strike-on-ukraine>
- The BBC Team. 2022. „Ukraine war: Five ways conflict could go in 2023.” *BBC*, 27 12. Accesat 01 13, 2023. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-63987113>
- The Britannica Team. 2022. „The Kurdish conflict.” *Britannica*. Accesat 09 09, 2022. <https://www.britannica.com/place/Turkey/Foreign-affairs-since-1950>
- The CNN Team. 2022. „May 17, 2022 Russia-Ukraine news.” *CNN*, 18 05. <https://edition.cnn.com/europe/live-news/russia-ukraine-war-news-05-17-22/index.html>
- The Digi24 Team. 2022. „Liderii europeni au convenit la summit-ul de la Versailles să susțină aderarea Ucrainei la UE, dar nu în procedură de urgență.” *Digi24 HD*, 11 03. Accesat 09 14, 2022. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/liderii-europeni-sustin-aderarea-ucrainei-la-ue-dar-nu-in-procedura-de-urgenta-1867929>
- The HotNews Team. 2022b. „Ministerul britanic al Apărării: Apărarea antiaeriană a Ucrainei are un „succes considerabil” împotriva avioanelor rusești.” *HotNews.ro*, 09 03. Accesat 09 14, 2022. https://www.hotnews.ro/stiri-razboi_ ucraina-25421449-ministerul-britanic-apararii-apararea-antiaeriana-ucrainei-are-succes-considerabil-impotriva-aeronavelor-rusesti.htm

- The HotNews Team. 2022a. „Ministerul britanic al Apărării: Apărarea antiaeriană a Ucrainei are un „succes considerabil” împotriva avioanelor rusești.” *HotNews.ro*. Accesat 09 13, 2022.
https://www.hotnews.ro/stiri-razboi_ucraina-25421449-ministerul-britanic-apararii-apararea-antiaeriana-ucrainei-are-succes-considerabil-impotriva-aeronavelor-rusesti.htm
- The Indian Express Team. 2022. „Ukraine war pushes Germans to change. They are wavering.” *The Indian Express*, 14 04. Accesat 10 20, 2022. <https://indianexpress.com/article/world/ukraine-war-pushes-germans-to-change-they-are-wavering-7869097/>
- The International Institute for Strategic Studies Team. 2022. *The Military Balance 2022*. Londra: Editura Routledge Taylor & Francis Group.
- The Janes Team. 2021. „Russia builds up forces on Ukrainian border.” *Janes*, 09 12. Accesat 09 22, 2022.
<https://www.janes.com/defence-news/news-detail/russia-builds-up-forces-on-ukrainian-border-analysis>
- The UN Spokeperson. 2023. „Note to Correspondents - on the extension of the Black Sea Grain Initiative.” *UN Secretary-General*, 18 03. Accesat 04 21, 2023.
<https://www.un.org/sg/en/content/sg/note-correspondents/2023-03-18/note-correspondents-the-extension-of-the-black-sea-grain-initiative>
- The UN Team. 2022. „Russia vetoes Security Council resolution condemning attempted annexation of Ukraine regions.” *United Nations*, 30 09. Accesat 10 04, 2022.
<https://news.un.org/en/story/2022/09/1129102>
- The UNCTAD Team. 2023. „Black Sea Grain Initiative extended.” *UNCTAD*, 19 03. Accesat 04 21, 2022.
<https://unctad.org/news/black-sea-grain-initiative-extended>
- The Visual Journal Team. 2022. „Ukraine in maps: Tracking the war with Russia.” *BBC News*, 01 10. Accesat 10 04, 2022.
<https://www.bbc.com/news/world-europe-60506682>

- The VOA News Team. 2022a. „Latest Developments in Ukraine: May 27.” *VOA News*. Accesat 09 14, 2022.
<https://www.voanews.com/a/latest-developments-in-ukraine-may-27/6591796.html>
- . 2022b. „Russia Intensifies Assault on Ukraine’s Donbas Region.” *VOA News*, 24 05. Accesat 09 14, 2022.
<https://www.voanews.com/a/ukraine-calls-for-faster-weapons-deliveries/6586691.html>
- . 2022c. „UK: Russian Withdrawal From Kherson Shows Difficulties Forces Face.” *VOA*, 12 11. Accesat 11 23, 2022.
<https://www.voanews.com/a/russian-withdrawal-from-kherson-called-recognition-of-difficulties-faced-by-forces/6831483.html>
- Ullman, Harlam K. 2021. *Al cincilea cavalier al Apocalipsei și noul M.A.D.* București: Editura Militară.
- Ungureanu, Laurențiu, și Alexandra Șerban. 2022. „INTERVIU. Cât de mare este riscul reizbucnirii unui război în Balcani. Expert: Serbia joacă la două capete, iar Rusia se folosește de Kosovo și Bosnia pentru a diviza UE.” *Libertatea*, 08 08. Accesat 04 21, 2023. <https://www.libertatea.ro/stiri/interviu-cat-de-mare-este-riscul-reizbucnirii-unui-razboi-in-balcani-expert-serbia-joaca-la-doua-capete-iar-rusia-se-foloseste-de-kosovo-si-bosnia-pentru-a-diviza-ue-4234933>
- V.R. 2022. „MINISTRUL DE EXTERNE, SERGHEI LAVROV: "Rusia a început următoarea fază a campaniei militare din Ucraina".” *Bursa International*, 20 04. Accesat 04 21, 2023.
<https://www.bursa.ro/ministrul-de-externe-serghei-lavrov-rusia-a-inceput-urmatoarea-faza-a-campaniei-militare-din-ucraina-81972649>
- Wang, Brian. 2020. *Great Power Nations of the 2050s*. 31 10. Accesat 09 06, 2022. <https://www.nextbigfuture.com/2020/10/great-power-nations-of-the-2050s.html#more-167450>
- Zaniewicz, Maciej. 2021. „Ukraine’s New Military Security Strategy.” *The Polish Institut of International Affairs (PISM)*. Accesat 03 14, 2022.

https://pism.pl/publications/Ukraines_New_Military_Security_Strategy

Zaniewicz, Maciej. 2021. „Ukraine’s New Military Security Strategy.” *The Polish Institute of International Affairs*. Accesat 09 13, 2022.

https://pism.pl/publications/Ukraines_New_Military_Security_Strategy

Катерина, Любезна. 2021. „The Washington Post and Bild have published maps of Russia’s possible attack on Ukraine. According to the Washington Post and Bild, Russia may attack in early 2022.” *Crimea Suspilne*. Accesat 09 12, 2022.
<https://crimea.suspilne.media/en/news/6416>